

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IX istungjärk.

226. koosolek.

3. märtsil 1932.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Tervitus.
3. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest veebruarikuul.
4. Komisjonide täiendavad valimised.
5. G. Lorenz'i küsimine Vabariigi Valitsusele Kalapüügi seaduse ja Balti Eraseaduse rikkumise kohta a/s. „Kiviõli“ poolt ja Põllutöoministri vastamine küsimisele.
6. F. Hist'i küsimine Vabariigi Valitsusele üleriikliku töötute kongressi juhatuse liikmete August Tamme, Eduard Vassili, August Kaardimetsa, Leopold Miti ja Meieri areteerimise asjas.
7. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse deklaratsioonil puhul.
8. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 10.25 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach.**

1. Päevakorra täiendamine.

M. Martinsoni ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Tervitus.

Sekretär: Riigikogule on tulnud telegramm: „Riigikogule. Tallinn. Üleriikline piimanduse päev, kõrgelt hinnates Teie head tahet, vastutulekut ja astunud samme karjapidamise ja piimatööstuse toetamiseks, avaldab selle eest oma suurimat tänu ja loodab, et piimandus kui tähtsaim majandusline ala ka tulevikus väärilist tähelepanu ja tarvilist kaitset leiab. Piimanduse päeva juhatus.“

3. Teatamine Riigikogu liikmete koosolekuilt puudumistest veebruarikuul.

Sekretär kannab ette tähendatud teadaande. (Vaata 226. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 3.)

4. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

Eesti Vabariigi Põhiseaduse muutmise seaduse komisjoni A. Leps'i asemele K. Päts.

5. G. Lorenz'i küsimine Vabariigi Valitsusele Kalapüügi seaduse ja Balti Eraseaduse rikkumise kohta a/s. „Kiviõli“ poolt ja Põllutöoministri vastamine küsimisele.

G. Lorenz: (Vahelhüüe.) Kas küsida ei tohi siis? (Loeb): Palun Vabariigi Valitsuselt vastust järgmistele küsimustele:

1. Kas on Vabariigi Valitsusel teada, et A./S. „Kiviõli“ oma vabriku mürgilised raiskveed laseb kalakasvatuseks määratud Purtse jõkke, mürgitades seega jões olevaid ja ära hoides jõkke kudema tulevaid kalu?

2. Jaataval korral, millal ja mil teel katvateb Vabariigi Valitsus sarnasele Kalapüügi- ja Balti Eraseaduse rikkumisele piiri panna?

Põllutöominister O. Köster: Minu härrad! Käesolev rkl. Lorenz'i poolt ette loetud küsimus vastab tõele selles osas, et põlevkivitööstuse tagajärjel on, eriti puhustunõudvatele, kaladele elamisevõimalus Purtse ja Kunda jões kaduma läinud selle tõttu, et vabrikutest satuvad põlevkivijäänused vette, mis takistab kalade kudemist. Niisamuti vedelevad vabriku maadel põlevkivijäänused, mis veest leotatult satuvad maasse ja edasi kantakse jõgedesse, mürgitades jõe vett. Põllutöoministerium on seda asja uurinud, politsei on ka protokolle teinud, kuid siin parandust saab ainult siis tuua, kui põlevkivitööstuse kütteviisid ja sisemine korraldus kütte alal saaksid ümber muudetud. Et seda väga raske otsekohe teha, siis on ministerium kaalumisele võtnud, mis abinõusid seal tarvitusele võtta, sest kütteviiside ümbermuutmine ja muude abinõude tarvitusele võtmine toob algavale tööstusele võrdlemisi suured kulud ka juurde. Kuid siiski see küsimus nõuab suuremat kaalumist ja kalkulatsiooni, ja ministerium tahab siin teha kõik, mis selle lahendamiseks tema võimuses on.

6. F. Hist'i küsimine Vabariigi Valitsusele üleriikliku töötute kongressi juhatajate August Tamme, Eduard Vassili, August Kaardimetsa, Leopold Miti ja Meieri areteerimise asjas.

Juhataja: Küsija ei ole kohal.

7. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse deklaratsiooni puhul.

J. Vilms: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Koalitsioon, mis pärast sotsialistlikku-kogude valitsust valitsema on algaanud ja oma deklaratsiooni avaldas, seisab raskete ülesannete ees. Ma ei katvate nende ülesannete kohta mitte väga pikalt kõnelda, vaid pean tarvilikuks näidata Vabariigi Valitsuse deklaratsiooni programmi puuduste peale ühe uue poliitilise erakonna ja nimelt rahvusliku töökonduse seisukohast, edasi anda püüdes nende poliitiliste ja majanduslike ringkondade esituste seisukohti, kes mulle lähedal seisavad.

Käesolevas valitsuse töökavas puuduvad paljud seisukohad. See ei ole mitte vabandatav lühikese eluea tõttu, mis valitsust ootab uue Riigikogu valimiseni, sest kohati on tööprogramm ette nähtud isegi kahe aastani, näiteks maaküsimuste puhul. See kavade ja muu puudumine on krooniline nähe deklaratsioonides, ja sellepärast ei saa mitte siin ajapuudusega vabandada, vaid on tegemist üldise nähtusega, mida kui niisugust tuleb piitsutada ja mille vastu peab välja astuma, et niisuguse deklaratsiooniga, kus mingit kava pikema aja peale ette nähtud ei ole, ei esinetaks. Neist puudustest on Vabariigi Valitsuse tegevuseprogrammis õieti neli peapuudust, rääkimata üksikutest vähematest, ja nimelt: esiteks puudub pea täiesti sotsiaalne programm; teiseks puudub igasugune kava sihikindla plaanimajanduse mõttes meie kriisilolude parandamiseks lähemas või kaugemas tulevikus; kolmandaks puudub võitlusetahe korrupsiooni vastu; ja neljandaks puudub rahvuslik majanduseprogramm, mille üheks loosungiks peaks olema „Eesti majandus eestlasele“.

Mis puutub sotsiaalsesse programmi, siis on deklaratsioonis selle kohta ainult üks lõige ette toodud, kus puudutatakse tööpuuduse kaotamise küsimust kui ka püüet, hoolitseda laste ja invaliidide eest. Ja see on kõik. Sellejuures on aga unustatud küsimused, millistest kuidagi mööda minna ei saa, näiteks arstiabiküsimus riigiametnikkudele, teiseks kindlustuse küsi-

mus, mis ei nõua mingit kulu, vaid mis võiks ära määratud saada ka lihtsalt seaduseandlikul teel ja mis uusi koormatusi riigikassale peale ei pane. Ei ole midagi öeldud kaheksatunnilise tööpäeva kohta näiteks väiketööstuses, kuidas seda edaspidi korraldada, ei ole puudutatud pagari öötöö keeluseaduse parandamist, tööpühkuse küsimust ja väga paljuid teisi küsimusi, mis võiksid siis kõne alla tulla, kui vähegi head tahet näidata sotsiaalküsimuses tegutsemise alal.

Mis puutub teisesse puudusesse, see on majandusekavasse või plaanimajandusse, siis ei ole selle kohta deklaratsioonis mingit kindlat seisukohta. Räägitakse, tõsi, põllumajandusest, moratooriumist, laenude pikendamisest, protsentide alandamisest. Räägitakse suur- ja väiketööstusest, kaubandusest, tollipoliitikast, kuid seda kõike ilma kindla sihita. See on mingi sigrimigri, õieti majanduslik liblikalend, mille tagajärjeks paratamatult saab olema juppseaduste esitamine ja maksvate seaduste lappimine. Erakorralised ajad nõuavad pingutusi. Kuidas katsutakse aga sellest lähemas tulevikus üle saada ja meie majandust kindlamale alusele rajada, sest juppseadustega ei saa asjale palju lähemale, kuna meie ei tea, kuikaua need erakorralised ajad kestavad. Juppseadustega ei ole mõistlik asja ajada.

Kuidas plaanimajandust teostada, sellest on jutt olnud ka valitsuses härrade sotsialistide poolt, on katset tehtud, välismaa teadlased on selle kohta sõna võtnud ja arutanud, kuidas võiks plaanimajandust kui säärast kodanlikes riigis teostama hakata. On leitud, et see ei ole kerge. Ei saa suruda kõike raamidesse, ilma et eksitusi ei tuleks, ilnia et ehitus kokku ei variseks, sest et turukonjunktuurid ja rahvasteküsimus on need, mis õhnestavad seda kava ja teevad selle kõikuvaks. Seepärast saab plaanimajandus olla ainult osaline ja üksikute osade kohta, mis on alles välja arenemata. Seepärast oleks ka Eestis võimalik plaanimajandusest kõneleda ainult niisugustel aladel. Meil on kõneldud plaanimajandusest maareformi alal, siis oleks võimalik plaanimajandus õlikivi alal, mis on välja arenemas, kus on võimalik arvestada teatavat tõusu mõningate alade peale. See on võimalik ka kesktööstuse arendamises, mis süütu asi on.

Et kõiki neid kavasid välja töötada, oleks tarvis tähelepanu sellele pöörata, et need kavad oleksid 3—5 aasta peale välja töötatud, ja et meie majanduseseadused ei

oleks enam juppseadused, vaid kannaksid sihikindlat ilmet. Selleks oleks tarvis, et riigivõim asutaks mingi kontroll-, konjunktuur- või teadusliku büroo, mis neid küsimusi arutaks, statistiliselt, majanduslikult ja igakülgsest kaaluks, ja mis aitaks seda kava välja töötada. Ühel eelmisel valitsusel oli põllumajanduse suhtes niisugune kava valmimas, mis taheti elus inaksuma panna, kuid eelmine valitsus lükkas selle mõtte kõrvale ja jättis need kavad teha põlutöökojale, mis aga kahtlane on. Sääraseid kavade on tunnustatud põhimõttelikult tarvilikkudeks, kuid nende teostamisele ei ole asutud, ja valitsuse deklaratsioon ei ole neile tähelepanu pööranud.

Mis puutub maaprogrammi, siis on see niisugune küsimus, mis viimasel ajal kõne all, kus tahetakse töölisi linnast sunniviisil maale saata, kuid sõnagagi pole öeldud, kuidas tahetakse nad pikemalt maal kinni pidada. Ka pole räägitud sellest, kuidas tahetakse asunduseeadus välja anda, kuidas söödismaad korraldada, missugune seadus küll sotsialistide poolt sisse anti, kuid mis nende valitsuses olemise ajal sugugi edasi ei nihkunud. Ka pole räägitud sellest, mis teha, et ära hoida maaga sahkerdamist, teraviljakasvatamise ühekülgsuse ja halbade külgede kaotamisest pole mingit juttu kavas, ja nagu näha, valitsusel ei ole küsimus tõsiselt kõne all olnud. Meie ei pääse mööda uuest maareformist, tuleb aeg, kus söödismaad peavad meil kaduma, kus vagunissõitja välja vaadates ei pea nägema raudtee ääres enam söödismaad, nagu see praegu meil igalpool, vaid peab olemas nii, kui välismaal, kus söödismaad kuskil pole näha. Ei suuda meie maal linnast saadetud töölisi kinni pidada sellega, et saadame need tapiga maale tööle, taludesse söögi peale, ja palka juurde maksame, vaid ainult siis on võimalik neid kinni pidada, kui neile maal anname võimaluse maad üles harida. Sellepärast siis on tarvilik mõelda uue maareformi peale, mis suunitud söödismaade ülesharimise ja asundusekapitali suurendamise poole, mis aitab maa-ala suurendada söödismaade ja ostueesõiguse kaudu osted talude kaudu.

Mis puutub deklaratsiooni osasse tööstuse alal, siis on selles rida vastuoksus. Tahetakse tõsiselt hoolitseda selle eest, et eksporttööstus edeneks, see tähendab, suurtööstus, sest väike- ja kesktööstus ei vea suuremal arvulprodukte välismaale. Tähendab, et tahetakse tõsiselt hoolitseda selle eest, et suured vabrikud, kellele niikuinii on palju juurde makstud, oma tege-

vust jätkaksid. Siinjuures on aga käsitööala täiesti ära unustatud. Kuid suurtööstuse eest hoolitsemine ja suurtööstuse edendamine on vastolus väike- ja käsitööstuse edendamisega. Kuid suurtööstus ei ole suutnud valmistada nii suurel määralprodukte, et neid ei tarvitseks enam väljast sisse vedada. 1930. a. veeti väljast sisse 46 miljoni krooni eest, sellest metallkaupu 9½ miljoni krooni eest. Neist metallkaupadest oleks võidud kesk- ja väiketööstuses valmistada üle 3 miljoni krooni eest. Praegustes oludes oleks väike- ja kesktööstus suutnud seda teha, nagu kesk- ja väiketööstust tundvad insenerid täpselt välja rehkendanud. Ma ei taha hakata kõigi nende kaupade nimetusi üles lugema, seileks on aeg vähene ja köht mittesoodne, mis oleksid võinud meie kesk- ja väiketööstused metallkaupade alal valmistada. Kuid sisseveetavatest produktidest, see tähendab, 46 miljonist kroonist, mille eest metallkaupu sisse veetud, oleks võinud meie kesk- ja väiketööstus ise valmistada 1/3, see tähendab, 15 miljoni krooni eest. See oleks meie kaubabilansi tasakaalustamisele palju kaasa aidanud, aga mitte, et hakatakse suurtööstusi elustama, kes paljud inimesed ilma tööta jätnud. Sellejuures ei tohi aga mitte ära unustada, et suurtööstuse edendamiseks on määratud jõupingutusi juba niikuinii tehtud, mispärast peaks hoolitsema, et eksporttööstus enam sel määral riigi rahasid ei omaks. 1. jaanuariks 1931. aastal oli saada Pikalaenu pangal A liiki külmanud laene suurtööstuselt 5.529.700 krooni või 33% kogu Pikalaenu pangal A liiki külmanud laenudest. Kesktööstusel oli 1.748.000, ja väiketööstusel ei olnud üldse, käsitööstusest rääkimata. Peale selle oli Eesti Pangal C liigi laenusid antud suurtööstusele 6 miljonit krooni ka 1. jaanuariks 1931. Kui meie siia juurde arvame Eesti Panga B liiki laenud, mis on umbes 5 miljonit krooni, siis saame kogusummas, mis suurtööstusele on antud 1. jaanuariks 1931, 12 miljonit krooni ehk 1.200.000.000 senti, ja sellest on ligi pool kinni külmanud, mida lähemal ajal võib-olla üldse kätte ei saa. Peale selle on korstnasse kirjutatud 1½ miljardit krooni ka suurtööstusele, ja peale muu on suurtööstus saanud tollide kaitset, näiteks 1929. a. tekstiiltööstus, nii et nad on saanud tollisoodustusest puhaskasu, tööliste palgad maha arvatud, 100 miljonit krooni, mis on läinud direktoritele majade, villade ja jahtlaevade ostmiseks välismaal. Niisuguseid soodustusi on suurtööstus saanud, kuna väiketööstus ei ole midagi saa-

nud, kesktööstus on saanud väga vähe, käsitööstusest rääkimata.

Peale selle meie teame, et töölisi on suurtööstuses 28.000, väike- ja kesktööstuses 40.000; ettevõtteid on suurtööstuses 263, väike- ja kesktööstuses 3.500. Netto-toodang suurtööstuses on 52 miljonit krooni, ühe isiku kohta 186.000, väike- ja kesktööstuses ja käsitööstuses võiks aga seda nettotoodangut ümmarguselt arvata 40 miljoni krooni peale, nii et ligi $\frac{2}{3}$ sellest suurtööstuse toodangust. Väike- ja käsitööstuse toodang nõuaks omaltpoolt tõsist tähelepanu lõpuks ometi meie valitsuse poolt. Peale selle on suurtööstuses see puudus, et väliskapitali, mis suuremalt jaolt protsendid ja puhaskasu välismaale viib, ei rakendata Eesti tööstuses. Meie näeme suurt tähelepanu suurtööstusele, aga mitte väike- ja kesktööstusele. See tähelepanu oli eelmise valitsuse ajal härra Jürman'i kõnes nii suur, et sellele pühendati tervelt neli lehekülge, kuna väike- ja kesktööstusele oli pühendatud ainult kolm rida. Käesolevas deklaratsioonis on pühendatud väike- ja kesktööstusele ainult üks rida.

Meie näeme, et deklaratsioonis puudub igasugune tähelepanu väike- ja kesktööstusele, ja rohkem tähelepanu on pööratud suurtööstusele, vaatamata, et seal on palju korstnasse kirjutatud. On vaja kesk- ja väiketööstusele rohkem tähelepanu pöörata. Oleks vaja lubada käsitöökoda ja käsitööstuse alal mõned suured vabrikud kinni panna. Võime öelda, et kingsepatöö alal töötab meil 4.000 iseseisvat peremeest ja töolistega peremehi 400 kingseppa, kingsepatöölisi on 2.600, seega oleks meil 7.000 kingsepatöölisi. Sellest on räägitud eelarve-komisjonides ja Riigikogus, et meie kingsepad võistlevad suure toodanguga odavuse mõttes. Võib oletada, et võib tulla moment, kus üks vabrik, millel 600 töölisi, kõik meie saapatarvidused rahuldab, ja need 7.000 inimest jäävad tööta.

Kui Diskontopank lendas ja kui need rahad oleksid jagatud kingseppadele nende töö ratsionaliseerimiseks, siis nad oleksid võinud oma töö paremaks teha, ja see oleks meie inimestele rohkem tööd andnud. Nüüd aga suurtööstuse soodustamisega meie võtame inimestelt tööd ära ja anname masinate kätte. Näiteks veeti Bata poolt, ja mitte üksi Bata, vaid ka teiste poolt, 1931. a. sisse 85.000 paari saapaid. See oleks aga meie töölistele 570 inimesele aasta läbi tööd andnud. Seda oleme meie oma inimestelt ära võtnud.

Need oleksid väljavaated, mida võiksi-

me saada, kui hakkaksime väike-, kesk- ja käsitööstust edendama, ja millega võiks tööpuudust vähendada. Siin aga näeme, et deklaratsioonis selles mingit põhjalikkust üles ei näita, isegi tahet. Meie majanduses väike- ja kesktööstusi kõne alla võttes ei taheta sellele tähelepanu pöörata. Seda ei ole seni ükski valitsuse deklaratsioon teinud. Ometi ükskord tuleb meil tõsist muret hakata avaldama selles mõttes, missuguses suunas Eesti hakkab arenema, kas saame suurtööstuse maaks, nagu Belgia, või jääme väiketööstuse maaks. Ja kus loomulik pind, seal tuleb toetust anda, näiteks õlikivi, puutööstus ja teised.

Edasi puudub deklaratsioonis korruptsioonivastane võitlustahe. Meil praegusel ajal üldse, kus valitseb majanduslik kriis, on väga palju kõneldud tollidest j. n. e. Majandusekriis võimaldab igasuguseid litsentse, võtteid pangapolitika korruptsiooniks. Meie parteimajandus on näidanud väga palju korruptiivseid nähteid. Meie nägime, kui kogud ja koondus ühinesid, lihhinnad kohe tõusid. Nähtavasti oli niisugune kokkulepe, et ilma välisturuhindade kõikumiseta lihhinnad tõusma hakkasid. See parteimajandus loomulikult peaks alanema, sest vanemad erakonnad on ühinenud, ei peaks enam niipalju korruptsiooni tehtama, vaid riiklikult talitama. Loodame seda.

Peale selle näeme, et meil on väga palju korruptiivseid nähteid teistel aladel. Teame, et paljud ametnikud üle riigi elavad imelikult, kuskilt saadud rahadest üle jõu, ei teata, kust need rahad tulevad. Siin oleks pidanud kohtuliku jõuga vahele astuma, oleks pidanud prokuröri kätte andma uurida, kustkohalt need allikad tulevad. Seni on ainult mõned üksikud kuritarvitajad „Patारेisse“ sattunud, teised veel mitte, nagu ma oletan. Need on üksikud nähted, suurem osa elavad niisamuti edasi riigi ja rahva kulul, ja siia on tarvis selgust saada. Teame, et mitteõige tegutsemine on maad võtnud meie ametkondades, ka Riigikogu liikmed on ametkondadega seotud. Meil on näiteks juhuseid olnud, et advokaat kellegi volinikuna, ise olles Riigikogu liige, on esinenud riigi vastu. See ei ole loomulik. Meil on head suhted riigi valitsuse-asutustega, ametnikkudega, ja kui meie mõne asja ajada võtame, siis viime selle läbi. See ei ole õige, et võib volinikuna kohtuasju ajada, olles ise Riigikogu liige, asju, mis on riigi vastu nõudmistega. Samuti näeme, et Riigikogu liige on tihti suurtes eramajanduslikkudes ettevõtetes, ja nii tuleb, et Riigikogu komisjonides ja mujal

kaitstakse otsekohe või kaudselt oma isiklike asju. Niisugune nähe ei ole loomulik, neid ei ole küll palju, aga need peaksid kaduma.

Vabariigi Valitsus ei pööra küllalt tähelepanu meie finantspoliitika oludele, sest meil on väga palju pankasid pankrotti läinud. On räägitud puudustest, mispärast sarnased nähtused on esile tulnud. Majanduse kriisi ajal võivad niisugused nähtused saagedasti korduda, sest ei tea, kui kaua kriis kestab ja missugused tagajärjed sellel pangapolitikas olema saavad. Selles suhtes on väga tähtis, kui Vabariigi Valitsuse deklaratsioonid pööratakse tähelepanu pankade tervendamisele. Kuidas jääb võlgade mahakirjutamisega, kas siin ei saa piiri panna, kas ei saa mingit nimekirja avaldada, et rahvas teaks, kes riigi kulul on elanud? Niisugused asjad tuleksid kiires korras kõne alla võtta, sest rahvas searäägitakse sellest kõige hullemat juttu. Õhku on tarvis puhastada, ja see peaks algama valitsuse poolt. Kõige suurem pahe on ühe panga juures, mis korduvalt on olnud Riigikogu kõnetoolil kõneaineks, ja sellele peaks valitsus tähelepanu pöörama, sest see on kõige hädasohtlikum koht praegusele valitsusele, sest sellega kukkus eelmise valitsuse sisse — see on Scheel'i pank. Scheel'i pank oli moratooriumi all ja leiti üht ja teist selle panga kohta öelda. 1925./26. aastal revideeriti panka, ja selle kohta küsisin mina möödunud istungjärgul, et kas on Vabariigi Valitsusel teada, et 1925./26. a. revideerimisel esitati valeandmeid. Seal figureerivad John Waterford & Co, Hub-schirson Bruders'i nimed, kuid Amsterdamis suurpankade juriskonsultide Co, ei käsiraamatud ega Londoni telefoniraamatud ei tea neist midagi. Siis veel firma Vlessin & Co pole saatnud Scheel'i panka raha. Kuid miks ei juurdle seda prokurör? Need fiktiivarved on sisse kirjutatud selleks, et tulusid varjata. Eelmise valitsuse ajal küsisin mina, et kas see on valitsusel teada, siis vastas Majanduseminister mitte küsimusele, vaid kõrvale, et 1925./26. a. oli korras. Siis ei olnud veel andmeid, et valeandmeid tarvitatakse. 1929. a. alles selgus, et valeandmetega on tegemist, aga siis ei võtnud Majanduseminister vaevaks tähelepanu sellele pöörata, ja isegi prokuratuur ei uurinud seda mitte, kui need andmed talle anti. Neid tuleks õieti praegusel valitsusel käsile võtta, et kaoksid arusaamatused meie pangapolitikas.

Veel enam. Endine valitsus revideeris moratooriumi puhul uuesti Scheel'i panka.

Mis leiti? Leiti, et pank on rikkunud tervelt — loe ja imesta — 19 punktis seadust: krediitseadust 7 korda ja panga põhikirja 12. Aga pole kuulda olnud seaduslikkudest abinõudest tema vastu. Nendes seadusterikkumistes on mõned punktid väga olulised: ei ole valitud panga juhatuse ja nõukogu esimeest, on rikutud rida laenuandmise tingimusi, tulusid on vähendatud. Revideerimisel selgus, et mõne kliendi üle arvetelt arvatud protsent ei ole kantud protsentide arve kaudu panga tuluks, vaid on kantud kliendi isiklikele reservarvetele tuluks. Sarnaseid arvestusi on tehtud juba 1924. a., ja niisuguste protsentide saldo oli 31. XII 1930 Kr. 1.418.802. Sellest järeldub, et tähendatud aastate tulude ja kulude arveid ei saa pidada õigeks. Tulud on varjatud. Kui meie näeme, et seadust on rikutud sellest ajast saadik, kui on isegi põhjendatud andmeid, on esitatud revideerijatele valetõendusi, kui moratooriumi ajal toimepandud revideerimise puhul leiti palju puudusi, — siis ükskord peab selgust saama, peab saama tuulutatud korrupsiooni pesa.

Tõsi, öeldakse, et ka teistes pankades on üht ja teist korras ära. Lõpetage see ükskord ära. Mispärast lastakse üht panka siin üle pea kasvada? Ma ei hakka ette tooma kõiki puudusi, puudutasin neid selles mõttes, et tahaksin, et valitsus võtaks kõne alla need küsimused, et niisugused nähtused kaoksid, kus inimesed tõesti ei tea enam, kas pangad ajavad põhikirja ja krediitseaduse põhjal asju, kas hoisumma omanikkudele on kindlustatud nende summade kättesaamine või mitte. Seni on terve rida pankasid lennanud, aga pangadirektorid ei kannu mingit vastutust selle eest. On tarvis kas seaduseandlikul teel või revisjonide kaudu või surveabinõudega piir panna ükskord seaduserikkumistele, nii et hoisumma omanikkudel tahtmine ei teki viimaks kõigist pankadest oma hoisumme välja võtta. Seega oleks tarvis, et korrupsiooni vastu võitlemine valitsuse töökavas oleks rohkem ära märgitud olnud. Selle kohta ei ole valitsuse töökavas midagi. Tulutage meelde neid piirituselugusid, mis eelmise valitsuse ajal väga suuri laineid löid. Loodame, et nüüd, kus sel korral opositsioonisoleva erakonna tegelased on koalitsioonis, ka need piirituselood selgitatud saavad. Neid lugusid ei ole minu teada veel avalikult revideeritud. Meie ei tea, kuidas seal lugu tõepoolest oli. Toodi väga kompromiteerivaid andmeid, kuid pärast kadus kõik kalevi alla, ilma et oleks mingit

selgust saanud. Nüüd on valitsemas kolme erakonna süsteem, ja selletõttu on võim laienenud ja ka võimalus talitada, kuidas soovitakse ja arvatakse. Tahetakse nüüd kindlasti ka seda, et enam üldse ei saa väikesemat erakonda valida, vaid peab valima vähemalt 7 meest suure erakonna. Edaspidi viiakse see arv võib-olla isegi veel 10, 15, 20 peale. Võim on käes, seda võidakse ju praegu teha. Korruptsioon lokkab, esiletulnud väärnähtusi püütakse varjata, ei ole neid, kes üksteise näppude peale vaatavad, vaid omavahel teevad asja kergemini ära. Ennemalt olid lootused suuremad ja võimalusi palju, uusi valitsusi luua j.n.e. Nüüd on need võimalused palju vähemad, olgu siis õiglasemad ja korruptsioonivastasemad.

Peab imestama siiski, kui aus rahvas meie, eestlased, oleme. Igasugused pangakrahhid, ministriabide üleminekud erapankade teenistusse, kahtlased seaduseelnõud, nagu Narva kose puhul, kahtlased lood piiritusega j. n. e., — kuid kõige selle juures on meil leidunud vaevalt 2—3 suuremat härrat, kõrgemat ametnikku, kes ei ole ausad olnud, kuna teised kõik — ja neid on lõpmata rida — on olnud lihtsad „rööpaseadjad“. Kelmus õitseb meil nähtavasti ainult siis lopsakalt, kui tegemist on alamate ametnikkudega!

Välismaail, näiteks Prantsusemaal ja isegi Lätis, on aga ka ministrid istunud.

Edasi pean alla kriipsutama, et deklaratsioonid ei ole rahvuslikku ülesehitamise kava, ei ole rahvuslikku võitlust olemas. See on sellepärast tähtis, et meie Eesti ajaloos, poliitilises elus, on üks suur samm astunud, on loodud suur rahvuslik keskerakond. See erakond, kui ta tahab oma nime kaitsta ja pidada, peab näitama, et ta Eesti rahvuslik keskerakond on, mitte aga saksa, läti või juudi.

Endine Majanduseminister Jürman ütles põllumeeste kongressil: „oma ulatuse ja tähtsuse poolest ei jää praegune sõda rahva majandusliku iseseisvuse eest mitte maha poliitilisest vabadussõjast“. Kuid siin ei ole mitte üksi riigi, vaid ka rahvuse küsimus. Meie vene- ja saksluse vahepiiril ei saa eraldada rahvust politikast, sest Vene ja Saksa riigi majandus, see ei ole Eesti rahvuslik majandus, sest kui meil on Saksa-Eesti riigimajandus, siis teame, et Saksa-amaal on mõjule pääsemas marusakslaste vool Hitler'iga eesotsas, ja nemad on oma silmad siia heitnud, rääkides idapiiride laiendamisest, siis selle tagajärjel võivad meil tulla raskused ja võime isegi poliitilise

iseseisvuse kaotada, ajalooratas veereb kiiresti, ja seisukorrad võivad meil muutuda. Eesti majandus eestlasele, — see peab loosungiks olema. Rahvuslik töökoondus on selle loosungi üles seadnud. Väliskapitali vastu peame hakkama suhtuma teistmoodi kui senini. Väliskapital on meil suurt võidukäiku teinud, väliskapital on meil haaranud aktiivsemad alad Eestis. Tikumonopol, mis 1928. a. maksma pandi, on antud rootslastele, jällegi muulastele. Kahju selle tagajärjel ulatub 1½ miljardi sendini, see on raha, mida maksame välismaalastele rohkem, kui siis, kui tikutööstus oleks jäänud meie kätte, kui enne tikumonopoli maksmapanemist. Seejuures on tikutoos väiksem. Peale selle on õlikivikontsessioonid. Ka oli palju võitlust tubakamonopoli väljaandmisega, kus riigi juhtivad tegelased tahtsid tubakamonopoli välja anda. Peale selle võtame teised väiksemad tööstuseharud, metalli-, paberi-, õlle- j. n. e. tööstused, siis need alad on meil väliskapitali omale haaranud, sõnaga, kõige aktiivsemad alad on meil välismaalaste kätes. See kontsessioonide ja Eesti majanduse väljaandmine on väga suure tähtsusega Eesti majandusele, sest selle kaudu toimub väljakurnamine, kapitaliprotsendid lähevad välismaale, puhaskasu läheb meilt minema, ja Eestisse ei jää ülesehitamiseks midagi. Peale selle halvab see Eesti intelligentsi, tööpuudust nende seas suurendades. Välismaa kapitali juhid ei tarvita Eesti tehnilisi jõude, insenere, Eesti personaali, vaid toovad tööjõud välismaalt või tarvitavad oma teenistuseks muulasi. Sellega siis on ta õieti meie juhtiva personaali, intelligent tööjõu ilma tööta jätnud. See poliitiline tagapõhi võib end edaspidi meie majanduses tugevasti tunda anda. Inglismaal majandusliku kriisi puhul talitatakse välismaalastega teisiti. Seal saadetakse nad ära, ei anta tööd. Meie teame, et meie kontrabassi kunstnik Juht tuli ära Inglismaalt sellepärast, et talle tööd ei lubatud teha, ehk ta küll tunnustatud jõud oli. Meil ei ole aga kuskil välismaalasi katsutud vabastada ja Eesti intelligentsile tööd anda. Meie rahvas ei ole südame külge kasvanud, vaid sellele vaadatakse läbi sõrmede. Väliskapitali suhtes on meil peaaesjalikult tegemist Scheel'iga. Teame, et väliskapitali on investeeritud meie tööstustesse ümmarguselt kaks miljardit senti. Sellest on kaubamaja Scheel'i läbi investeeritud 13.862.000 kr., see on ligi neli viiendikku kogu väliskapitalist, mis Scheel'i kaudu investeeritud meie tööstustesse ja

ettevõtetesse. Sellest on a.-s. „Kiviõli“ 5.702.000 krooni, Türi paberivabrikus 2.227.000 krooni, Põhja paberivabrikus 1.021.000 krooni, Fr. Krull 819.000 krooni, Kohtlas 356.000 krooni, Narva kalevivabrikus 152.000 krooni, Saku õllevabrikus 124.000 kr., peale selle veel teised vabrikud, nii et kokku 13.862.000 krooni. Nii näeme, et Eesti tööstustest on suurem osa väliskapitali käes, rahvusliku Saksa kapitali käes. Meie teame, kuidas need sakslased meisse siiamaani suhtunud vaenulikul ja et nad kahtlemata töötavad käsi käes Saksa marurahvuslaste kapitaliga. Küsimine: kuidas mõtleb valitsus end ja kogu Eesti rahvast kaitsta tulevikus väliskapitali pealetungimise eest, või kuidas meie vabadusesõda, nagu minister Jürman nimetas, tulevikus pidama hakkame? Valitsuse deklaratsioon oleks pidanud oma üheks sihiks seadma selle, kuidas päästa Eesti tööstusi väliskapitali, eriti Saksa marurahvuslaste kapitali pealetungist. Ka selleks on kutsutud Vabariigi Valitsus, et hoida puhas rahva hinge ja majanduseaparaati. Aga rahvuslikud küsimused ei huvita meie rahvuslikku keskerakonda, sest nad on kõik saalist lahkunud, ja ei puutu nähtavasti neisse, kuidas rahvas arvab neist küsimustest, kuidas vabadusesõjalased, kuidas üliõpilaste keskel liikumine hoogu võtab, vaid sellest minnakse kergel käel mööda.

Lugupeetud Riigikogu liikmed mäletavad veel selgesti aegu, kus meie poliitilised advokaadid ja teised ihust-hingest on kaitsnud väliskapitali, ja isegi Balti marusakslaste asju Eesti riigi vastu, — seda müdugi mõista kõvade honoraride eest. Kui need juhud enne olid üksikud ja harva — on nad nüüd saanud üldiseks ja nähtavasti isegi riiklikkudeks toiminguteks, millele Vabariigi Valitsuse deklaratsioon kahtlemata peaks omistama tähelepanu — millega siin on tegu, kas Eesti rahvusliku majanduse poolt või vastu?

Algas meie avalikkude tegelaste väliskapitali teenistusse üleminek suurejooneliselt sellega, et endine Majanduseminister abi Imelik siirdus Saksa kapitali teenistusse ühenduses Narva kosega. Samuti leiame varsti härra kindral Laidoner'i aktiivselt „Eesti tuletikumonopoli“, see on rootslaste käsutuses. Sellega on jää murdud, nüüdsest peale valmib pind uuteks kombinatsioonideks. Tants Narva kose ja „Kiviõli“ ümber sunnibki näiteks härra kindral Laidoner'i „Eesti Kiviõli Elektriseltsi“ põhikirjale koos K. Scheel'iga alla kirjutama. Seltsi juurde asutatakse nõu-

kogu: härra Laidoner, professor Piip, härra Virma. Viimane sunnitakse partei poolt tagasi astuma.

Seda kõike on veel vähe, eriti saksa marurahvuslaste kapitalile — nähtus, mis rahvuslik keskerakond oma koalitsiooniga ja deklaratsiooniga peaks silmas pidama. Hiljuti, mõni nädal tagasi, käis nimelt ajakirjandusest läbi sõnum, et sarnased tulised isamaalased ja Eesti rahva ja riigi eest võitlejad, nagu endine Eesti vägede ülemjuhataja härra kindral Laidoner, kaubandus-tööstuskoja juhataja härra Puhk ja endine Majanduseminister abi härra Merits ja Eesti Panga valitsuse komissar härra N. Köstner olla astumas pangamaja Scheel'i enese nõukokku. Oleks väga tähtis majandusepoliitiline seisukoht Vabariigi Valitsuse deklaratsioonis, kui seda nähtust kas kiita või laita oleks püütud, sest meil on tegemist siin uue süsteemiga või suunaga väliskapitali poolt, mida peame teravalt jälgima, kuna väliskapitali pankade eestistamine ja ülevõtmine eestimeelsele majandusele oleks väärt kinni naelutada kui tähtsat versta posti Eesti finantspoliitikas. Kui tõesti Scheel'i pank üle võetakse, ja meie mehed sinna saavad, see oleks väga kena, ja seda peaks kui tähtsat sammu hindama. Kui aga see on Eesti avalikkude tegelaste ülevõtmine meile vaenuliku kapitali poolt, siis tuleks Vabariigi Valitsusel ka selle vastu kas otsekohe või kaudselt võidelda. Ma ei taha siin puudutada isikuid, vaid meile vaenuliku väliskapitali manöövreid, millega end sidunud meie Eesti majanduse jõud. Näiteks kaubandus-tööstuskoja tiitel või auaste j.n.e., millele tähelepanu tahan pöörata.

Eelnimetatud sõnumeid eelnimetatud nelja härra ülemineku kohta Scheel'i juurde võis pidada ajalehtede laimuks meie tegelastele, sest üks kirjuta ajalehed pea iga päev haavavaid ja ilmselt valeteateid. Meie arvates pidi see teade olema laim kõigepealt härra kindral Laidoner'i kohta, sest ei ole uskumiväärt meie vabadusesõja juhi poolt üleminek meie põliste vaenlaste, marusaksa kapitali teenistusse. See oleks meie rahvusluse ja meie rahvusliku majanduse ja kogu rahva huvide äraandmine. Pealegi, nagu kuulda, kandideerib kindral Laidoner uuesti Riigikokku. Samuti ei saanud meie uskuda sarnast laimavat teadet härra Puhk'i kohta, kes tegelikult on Eesti majanduse juht ja kaubandus-tööstuskoja esimehena samuti valitseja esimese järgu tarbainete peasissevedajana, nagu suhkur, jahu, sool j.n.e., ja kes omab suure võimu

Eesti majandusele oma lugemata harukauplustega ja osakondadega üle maa. Niisuguse mehe väliskapitali ja meile vaenulikul suhtuva pangakontori teenistusse minnek näis samuti olevat meie riikluse mõtte ja tundmuse äraandmine.

Lõpuks näib täiesti la-muna endise Majanduseministri abi härra Merits'a üleminek. Sest mees, kes tunneb tegeliku Eesti majanduse juhtijana valitsuses, igat Eesti majanduse rattakest, niidikest, toukejõude ja saladusi, ei tohiks oma rikkalikke kogemusi müüa viletsate sentide eest meile vaenulikele kapitalile. Ka see oleks äraandmine olnud. Samale seisukohale tuli asuda ka härra Kõstner'i suhtes. Tuli arvata, et need 3 meest, kes ühise laua taga istuvad, et nemad tõesti suurt jõudu omavad.

Avalik arvamine imestas, miks ei tulnud õiendusi ei kuskilt sarnastele laimavatele teadetele ajalehtedes, ja nüüd korraga, neil päevil ilmus teade pangamaja Scheel'i aktsionäride koosolekust, kus juba selgelt oli öeldud, et nimetatud kolm härrat, nimelt Laidoner, Puhk ja Merits, ongi tõepoolest valitud Scheel'i panga nõukokku.

Ma leian, see lugu on õpetlik kõigile. Tuleb nimelt välja, et esialgseid ajaleheteateid ei tule võtta — nii imelik kui see ka on — laimuna kõrgesti lugupeetud eelnimetatud härrade kohta, vaid et nüüdsest peale, nagu näha, on Eesti majanduseelus ilmsiks tulnud uus austatav ja tunnustatud suund, ja nimelt Saksa, s. o. seni meile vaenulikul suhtunud kapitali vennalik ära-leppimine Eesti riigi majandusejuhtidega ja Eesti majandusega. Kahju on ainult, et Vabariigi Valitsuse deklaratsioon selle üle lähemat seletust ei anna, kas näiteks väliskapitali kasud jäävad Eestisse, või lähevad endiselt välismaale, kas ta muutub senisest suurelt osalt röövkapitalist Eesti majandusele kõigiti vastuvõetavaks ülesehitavaks kapitaliks, kas selle kapitali poolt ülalpeetavad ettevõtted hakkavad tarvitama Eesti juhtivat personaali ja ametkonda, kas endine korruptiivne panga asjaajamine muutub või ei j.n.e. Igatahes on nähtavasti sooritatud akt, mis peab olema eeskujuks kogu meie rahvale, eriti aga kasvavale noorsoole, mis peaks muidugi ka meie üliõpilaste, vabadusesõjalaste j. t. rahvuslikul liikumisel võtma jalad alt ning tegema isegi rahvusliku nimetuse rahvuslikul keskerakonnal ülearuseks, sest nüüdsest peale, kus Eesti rahvajuhid kaelustavad meie endiste vaenlastega, hakkab loomulikult valitsema Eestis uus rahvastevaheline ja majanduslik rahuajajärk, ja pole mõtet teha

enam mingit rahvuslikku „mürtsu“. Usun, et käesolev Vabariigi Valitsus, samuti ka ajalugu avalikult ära märgivad neid härrasid, kes esimeste pioneeridena julgesid meie noorsoole ja kogu rahvuslikult mõtlevale ja tundvale rahvale päevapealt selgeks teha, missuguses arusaamatuses on praegu vabadusesõjalased, üliõpilaste ja teiste rahvuslik liikumine.

Vabariigi Valitsuse deklaratsioon oleks pidanud tingimata selles küsimuses oma seisukoha väljendama, sest kui majanduslik vennastumine Eestis võtab põhja alt rahvuslikul liikumisel, siis teistest küljest saavad uut hoogu noorsotsialistide rahvusliku liikumise vastased väljaastumised. Ometi tahab deklaratsioon luua korda just erapooletuks riiklikuks kasvatusetööks. Mitte üksi „armsas läbisaamises“ — jutu-märkides — Eesti majanduse ja Saksa kapitali vahel meie Eesti juhtivate meeste kaudu ei seisa meie Eesti majanduse uus suund, kus Vabariigi Valitsuse deklaratsioon lubab suurtööstust, see on eeskätt väliskapitaliga töötavat, tõsiselt aidata, seega nähtavasti silmad kinni on pigistanud kogu väliskapitali rünnakule — vaid sidemed seisavad ka rahalistes kuupalkades, mis Eesti tegelased, poliitilised advokaadid ja teised sealtpoolt saavad.

Võin lugupeetud Riigikogu liikmetele teatada, et Saksa kapital meie Eesti tege-lasi on püsivalt siduda mõistnud oma ettevõtete saatusega ka ühel teisel teel. Nimelt on, nagu ma teatada võin, „Eesti Kiviõli Elektriseltsi“ kapital koostatud kolmest grupist. I — pangamaja Scheel'i kapital, mille taga siin seisab Saksa Siemens-Schuckert, II — Kreenholm ise ja III — härrad kindral Laidoner ja prof. Piip. Viimane ei oleks nii huvitavgi, kui siin mitte juurde ei seltsiks järgmine asjaolu: Viimased kaks härrad said oma kapitali „Eesti Kiviõli“ seltsi aktsiate näol, mille taga seisab Siemens-Schuckert'i firma — ei tea mille eest!? Kahjuks ei ole mul korda läinud aktsiate numbraid teada saada, kuigi olen püüdnud. Kas kõige selle järele need härrad ka Saksa alamateks astuvad — ei ole minul veel teada.

Et vallutada Narva koske on, edasi, Saksa Siemens-Schuckert'i firma direktor härra Valeen kirjalikult meie Eesti riigimehi Berliini kutsunud, kes ka sinna osalt sõitnud on. Nii käib ettevalmistus igal frondil, ainult lennukid — nagu tikumono-poli puhul — pole praegu enam moes!

Kõik need asjaolud kokkuvõetult peaksid sundima lugupeetud rahvuslikku valit-

sust pöörama tõsist tähelepanu kogu meie majanduslikule seaduseandlusele, sest nüüd ei või enam teada endiste kogemuste järele, missugune ministriabi, endine Riigivanem, kindral või rahvasaadik pole järgmine Saksa kapitali kasude kaitsja isegi Riigikogus eneses j.n.e. Ainult kui paras moment tuleb — visatakse maha mask, sest austamine Eesti seltskonna poolt on ju alati kindlustatud! Seega on Eesti majandus täielikus hädaohus!

Vabariigi Valitsuse deklaratsioon ei seisa raskete aegade ülesannete kõrgusel ei sotsiaalse programmi, ei plaanimajandusega, eriti võitluses korrupsiooni ja Eesti majandusliku iseseisvuse eest!

Seesmiselt sööb Eestit korrupsiooni seen ja väliselt ründab teda vaenulik väliskapital oma Eesti tegeiaste äraandliku abiga. Kuhu nii jõuame? Veel oleks aeg õhku puhastada! Pärast on juba hilja — sest rahvas teab meie valitsevat korrupsiooni, teab, et süüdi otsitakse vaid „rööpaseadjailt“. Rahvas kogub viha — see viha kristalliseerub varem või hiljem teatavaks loosungiks. Praegu on leidnud see kõige selgema väljenduse juba vabaduse sõjalaste liikumises, ka Soomes näeme seda. Varsti võib see saada üldiseks. Mis saab siis? Caveant consules!

L. Johanson (korra kohta): Ma teen ettepaneku,

koosolek lõpetada järgmistel põhjustel. Täna on päevakorras Vabariigi Valitsuse deklaratsioon. Seni on meie Eesti parlamentlikus elus valitsuse esindajad ja koalitsiooni rühmad deklaratsioonivaielduste ajal niipalju, kui seda töö takistanud ei ole, osa võtnud. Täna aga demonstratsiooniks puudutakse, tahetakse näidata, et opositsiooniga ei arvestata. Selle tagaküljeks on vist see, et loodetakse 51 kohta saada. (V a h e l h ü ü e.) Aga siiski peaks ikka ära kuulutama, juba lihtne taktitunne nõuab seda. Nii ikkagi ei tohiks demonstreerida. Minu ettepanek on, koosolek lõpetada. (V a h e l h ü ü e.) Meie oleme harjunud sellega, aga seda tuleb kinni naelutada.

M. Laarmann: Ma vaidlen härra Johanson'i ettepaneku vastu, kuna mulle näib, et põhjendused, mis härra Johanson ette tõi, küllalt kaaluvad ei ole. Härra Johanson tähendas, et koosoleku lõpetamist tingib asjaolu, et koalitsiooni rühmadest mitte kõik liikmed koos ei ole. Niipalju kui ma mäletan, ei ole varemalt niisugust nõud-

mist olnud, et koalitsiooni rühmad opositsiooni kõnede korral täies koosseisus peavad kohal istuma, samuti ei ole ma niisugust nõudmist kuulnud valitsuse liikmete kohta. Kui meie niisuguse nõudmise tahame võtta seaduseks, uususeks, siis lähikesime liiga kaugemale. Meie teame, et mõnikord ette kantakse väga lahjad, mitte midagi ütlevad kõned. Kui pannakse terve Riigikogu niisuguseid mõttelagedaid asju kuulama, nagu varemalt kord, kus üks isik, kel põllumajandusest aimugi ei ole, tuleb õpetama, kuidas juurikaid kasvatada, niisugust nõudmist ei saa toetada.

Teiseks, mispärast ma sellele ettepanekule vastu vaidlen, on see, et minu teada härra Vilms, kes praegu kõneles, ei ole opositsioonis, ta on erapooletu Riigikogu liige, nii ei saa ta ühele ega teisele poole hoida. (N a e r.)

Kolmandaks tähendaksin ma, et härra Vilms ütleb, et ta räägib ühe uue erakonna nimel, see oli vist — ma ei mäleta selgesti, ma võin eksida, midagi seal uut ette toodi. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei mäleta tõesti, ma vabandan, et ära läks nimi meelest. Niipalju kui ma mäletan, ei ole Riigikogu juhatusele teada antud, et niisugune uus rühm tekkinud Riigikogus ja et see oleks vastasrinnas. Ma võin eksida siin, aga härra Vilms oli seni keskrühmas, nii et ta peaks vormiliselt olema koalitsiooni toetaja ja peaks valitsuse poolt rääkija olema.

Juhataja: Teie kõne aeg on läbi.

M. Laarmann: Nii et ma vaidlen selle ettepaneku vastu.

J. Vilms (fakt. märk.): Faktilise märkusena võiksin tähendada härra Laarmann'ile, et ma loen end opositsioonis olevaks ja ei kuulu mitte keskrühma. Teiseks, mis puutub juurikatesse, siis täna ma neist ei kõnelenud, ja et andmed valed oleksid, selle kohta härra Laarmann ei tea midagi öelda, sest et ta väikepõllupidamisest niikuinii midagi ei tea.

Juhataja: Rkl. Johanson on oma korra kohta tehtud ettepaneku tagasi võtnud.

L. Johanson: Mul ei ole midagi selle vastu, et koalitsiooni rühmad lahkuvad, sellepärast, et mul on ülesandeks neid küsimusi puudutada Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma nimel ja see on opositsioonis. Ja meie oleme ka har-

junud sellega, et opositsiooni peale vilistatakse. Sellepärast ma isiklikult midagi selles ei näe, kui puuduvad mitte ainult koalitsiooni rühma liikmed, vaid ka valitsuse liikmed, ja iseäranis, kui puudub ka väga juhtiv valitsuse liige — Majandusminister. Aga sellega peame meie oma kitsastes ja väikestes oludes ka harjuma!

Mis puutub Vabariigi Valitsuse deklaratsiooni, siis see on seatud kokku lühikesteks ajaks. Kuna harilikult ei ole ette näha valitsuse iga, siis käesoleval korral valitsuse seaduseandlik töö, mida ta võiks taotleda Riigikogu kaudu, võiks kesta vast paar nädalt. Ja et selle paari nädala kestel, kus eelarve veel pooleli, isegi rahaasjanduse komisjonis ei ole suudetud läbi viia, suudetakse midagi erilist või põhjanevat ära teha, sääraseid illusioone meie enesele juba ette ei kujuta, ja seda ei saa nõudagi valitsuselt, kelle valitsemisiga võib kesta kuni 3 kuud, kuni uue Riigikogu esimeste nädalateni. See kõik tõmbab piirid valitsuse deklaratsioonile. Valitsusel tuleb tegutseda väga rasketes ja võib öelda isegi raskemateks muutuvates oludes, majanduslik surutis, majanduslik kriis süveneb, ja missuguseid raskusi ta meie riigielus edaspidi toob ja kuidas edaspidi meie majanduseelu veelgi lagustab, seda ei ole praegu võimalik täiel määral ennustada. Kuid majanduslik kriis soodustab igasuguseid rahvaliikumisi, millel on kaks peasihti. Esiteks, demokraatliku korra hävitamine Eestis, see on teatud jõukate kihtide eesõigustamine, neile kindla jalgealuse loomine; teiseks, sellele ringkonnale hüvede jagamine, nende väikeste hüvede, mis välja jagamata ja mis järele jäänud, nende hüvede oma kätte kiskumine.

Et meil oleks tekkinud mingi puht rahvuslik liikumine, mille asukohaks öeldakse olevat Tartu, ja nagu eelkõneleja nimetas seda ka rahvuslikuks liikumiseks, siis on see pettepilt. Mingit rahvuslikku liikumist ei ole, ja selle avalduseks ei ole ka üliõpilaste liit, mis vabadusepäeval välja läks, kõnesid pidades, et nemad võitlevad erakondade vastu, püüdes isamaalikku meelt rõhutada. Sellejuures tegid ise puht kitsast erakondlikku kihutusetööd ja õonestasid aluseid, millel Eesti riik 14 aastat on püsinud. Kui see aluste õonestamine sama intensiivselt edasi kestab, nagu märkame viimasel ajal, siis on väga küsitavad järgmised 14 aastat. Ei ole kellegi saladus, et need niidid, nõndanimetatud rahvusliku liikumise niidid, viivad välismaale,

et vaimustuseallikaks on Saksa Hitler, et siin on täielik kontakt nende ringkondadega välismaal, ja et välismaa vastava liikumise juhid on käinud meil Eestis. Kaks nädalat tagasi viibis siin Soome kindral Vallenius, kes kutsus siit pealtvaatajaid nendele sündmustele, mis praegu Soomes käimas. See pidi missiooniks olema enne suuri sündmusi. Ei usu, et Eesti-Soome hõimuihingu kutsel kindral Vallenius oleks siia tulnud, need pidid tingimata teised ringkonnad olema, kelle kutsel kindral Vallenius siia ilmus. Tähtsad läbirääkimised pidid igatahes olema, et ta isiklikult pidi kohapeale sõitma. (V a h e l h ü ü e.) Kaks nädalat tagasi. (V a h e l h ü ü e.) Ma nimetan seda sellepärast, et näidata, kuhu rahvusliku liikumise niidid ulatuvad, ja nimelt välismaale. Ja selle liikumise eesotsas on muu seas üks endine Eesti kodanik, kes praegu siiski Eesti kodanik ei ole, vaid mingipärast tarvilikuks peab suure riigi kodanikkude perre kuuluda. (V a h e l h ü ü e.) See on admiral Pitka, kes ei ole praegu Eesti kodanik. (V a h e l h ü ü e.) Meie ei karda teda, teil endil tuleks karta, meil ei ole mingit põhjust kartmiseks. See liikumine on täiesti solidaarne liikumisega, mida teevad „ORG'id“, „TARK'id“ ja „ARK'id“. Osalt on see valimiseelne liikumine, teatavad erakonnad tahavad moorsugu ja teisi ära kasutada oma huvides, ja sellepärast on loodud igasugused säärased grupid. Ja see kõik muidugi raskendab majanduslikku kriisi. Ei tarvitse sugugi arvata, et Vene tsaaririigi ja Vene tshinovniku vaimuga läbiimbunud inimesed, kes on harjunud oma mina tuule järgi seadma, kes kodumaa tolmu jalgelt maha raputanud, et teha mujal karjääri, et need õiged inimesed on, kes meie riigielu õigetes rööbastesse seavad. Ei! Meie riigielu on praegu õigetes rööbastes niipalju, kui need inimesed seda sealt välja ei tõuka. See liikumine on sihitud meie põhiseadusliku korra, meie demokraatliku, õigusliku korra vastu. Nad taotlevad õiguste piiramist, kodanikkude õiguste kärpimist. Missugused tulemused neil lähemal ajal on, seda on raske öelda. Aga et nad midagi head meie riigielule annaksid, seda ei tarvitse koalitsiooni rühmadel mitte uskuda.

Mis puutub valitsuseprogrammi, mis, nagu ütlesin, lühikese aja peale kokku seatud, siis koosneb see üldsõnadest, konkreetset ei ole siin midagi. On ära tähen-datud vaid 14 punkti, mis ühel koalitsiooni rühmal olid, lisaks tulid teise koalitsiooni rühma nõudmise punktid, neist ei ole mi-

dagi muud järele jäänud, kui väline kest. Ja siin tuleb kõigi küsimuste kohta, mida deklaratsioonis puudutatud, küsida: mis see on, mida teha tahetakse, mida teha kavatakse? Näib, et deklaratsiooni koostajatele enestelegi ei ole selge, mida teha võimalik ja mida teha tahetakse. Siin on esimeses lõikes öeldud, et raskuste kandmisest osa võtaksid kõik rahvakihid nende jõu kohaselt. Katsuge, Riigikogu liikmed, otsustada, mis see tähendab, kuidas seda tehakse ja mis on valitsusel kavatsusel nende raskuste proportsionaalselt ärajagamiseks terve rahva peale. Selle kohta ei leia meie mingeid viipeid deklaratsioonist, ja ka Riigikogus ei ole arutamisel olnud vastavaid seadusi või kavatsusi, mis valitsuse poolt tulnud. Nii et see on üldine lause, et valitsus tahaks seda, aga vististi lõpeb see tahe ka sellega, et deklaratsioon unustatakse ja minnakse päevakorras edasi.

Aga kui meie vaatame, mis tegelikult praegu Riigikogus sünnib nende raskuste rahvakihtide vahel jõukohaselt ärajaotamisega, siis meie näeme, et siin on Riigikogus praegu seaduseelnõud, millele on antud sarnane sisu, et otsekohe vastupidist saavutatakse. Nimetame kas või seda isikumaksu muutmise seadust, kus küll võetakse ülemäär, kuid siiski loobutakse sunduslikust liigitamisest. Mis selle tulemus on? Selle tulemus on see, et kehvemad vallaja alevikukodanikud, kes seni maksid väikesemat isikumaksu, ja kelle sissetulekud on nüüd kriisi surve all vähenenud, peavad hakkama tasuma suuremat isikumaksu, et neid puudujääke katta, mida suuremate sissetulekutega inimeste maksu vähendamine vallale tekitab. (V a h e l h ü ü e.) See eelnõu esitati eelmise valitsuse ajal, ja seal oli ette nähtud sundliigitamine. Aga nüüd on sundliigitamine kustutatud, ja just nende koalitsiooni rühmade poolt, kes oleksid pidanud valitsuse seljataga seisma. Meil on seda küsimust ka teistel puhkudel puudutatud, nagu poliitilise aususe küsimust, ja isegi praegusesse koalitsiooni kuuluvate erakondade keskel on arvamist avaldatud, et meil poliitiline ausus ei ole kuigi välja arenenud, vaid siin püütakse ükssteist koalitsioonis olles tüsata. Ja see avaldub selles, kui valitsuse töökavasse võetakse teatud konkreetnõudmised, siis, kui valitsus asub nende teostamisele, siis üks või teine rühm, kes siiski kaasa on tulnud nende nõudmistele alusel, püüab kõik teha, mis võimalik on, et mõni neist nõudmistest või töökava punktidest teostamata jääks. See juhtus ka eelmise valitsuse päevil, kus jäid

teostamata isegi need punktid, mille kohta ei olnud mingit kahtlust, et neid saab seaduseandlikus korras teostada. Nimetame vahest töölistekoda ja tööliste õnnetuste vastu kindlustamist. Räägiti niikaua, kuni vaitsus lahkus, ja kui valitsus lahkus, oleks samade rühmade aukohustuseks oma töökavas seda läbi viia. Oleks pidanud katsuma seda tööd jätkata. Aga nagu mingiks kättemaksuks ja väikluse pärast saboteeriti maha nende nõudmistele täitmist.

Sellepärast on põhjust öelda, et poliitiline ausus on võrdlemisi vähe arenenud.

Mis puutub sotsialistide rühma, siis, kui sotsialistlik rühm on oma kokkuleppe alusel ühest või teisest koalitsioonist osa võtnud, on alati pidanud seda loiaalselt ja on, kui töökavas on punkte olnud, nende läbi viimiseks kaasa aidanud, kuigi see tuli teiste kihtide hüveks. Aga kodanliste erakondade poolt, kus aumõiste peaks vähemalt algatmel olema, leitakse, et suureks vooruseks on see, kui saadakse oma koalitsioonikaaslast tüsata ja maha mätta üht või teist töökavapunkti, kuigi alguses on täiel määral see tunnustatud.

See mõjub väga masendavalt meie poliitilises elus, ja oleks soovitatav, kui kodanlised rühmad selle talitamisviisi kaalumisega võtaksid ja mõtleksid selle üle, kas siiski on see otstarbekohane, kas siiski ei tuleks nõuda rohkem ausust oma koalitsioonikaaslaste vastu, ja kas ei tuleks ära jätta oma kaaslaste tüsamine. Vastasel korral vististi, kui edaspidi koalitsiooni kokkulepe sõlmitakse, ma kujutan ikka ette, et valitsuse koalitsiooni võib luua ainult teatud töökavaga, see kokkulepe tuleks vististi ühes võtta notaariuse juurde, peaks olema mingi tagatis, sest iseenesest peaks deklaratsioon selleks olema, mingi kohustus kõigile, kes selle alusel on läinud valitsusse. Aga kui seda ei tehta, siis on see umbes sama, kui vekslit lunastamata jätmine. (V a h e l h ü ü e.) Kuidas? Mingit nutmist siin ei ole, ma ainult märkisin seda ära. Sarnane talituseviis ei ole poliitiliselt aus, seda tuleb öelda neile, keda see puudutab. Kahtlemata ka uues koalitsioonis need nähted korduvad, sest meie näeme, kuidas nad juba omavahel sõdivad ja üks-teisega sõitlevad ning raskusi püüavad ette veeretada. See on põhjuseks, mis pärast praegust deklaratsiooni ei saa võtta puhta rahana, sest meie ei tea, missuguse küsimuse juures niioelda vigurdama hakatakse, ja kes siin kaotab. Aga vigurdamine tuleb selle töökava juures, sest osavõtjad on samad, ja kui kellelgi harjumused on,

siis neist harjumustest võõrdumine on raske.

Deklaratsioonis on edasi öeldud, et valitsus tahab takistada luksus- ja kodumaal valmistatavate kaupade sissevedu. Selleks on valitsusel abinõud olemas, aga kuidas ta neid abinõusid kasutab, muidugi seda näitab tegelik elu. Tavaliseks on saanud ka see osa, mis kõneleb sõbralikkudest vahetustest kõigi teiste riikidega. Aga kahjuks tuleb märkida, et see siiski tikub piirduma ja on põhjendatud etteheiteid tehtud, et meil kaubanduselepingute sõlmimisel mitte küllalt meie riigi huvisid ei kaitsta. Esiteks, meie riigihuvisid ei kaitsta, ja pärast nende teostamisel, nende kaubalepingute alusel kaubavahetuse korraldamisel välisriikidega ei suudeta meie majanduslikke huvisid tarvilikult kaitsta. Võib-olla, et siin on põhjuseks ka see, et meil puudub Majanduseministeerium. Jah, praegu on meil kaks Majanduseministeeriumi, üks on Välisministeeriumi väliskaubanduse osakond ja teine on päris Majanduseministeerium. Kui vaadata Välisministeeriumi väliskaubanduse osakonda, siis võib näha, et selle tegevus kuigipalju tagajärgi ei ole andnud, ja kas ta ära tasub need sõidukulud, transportkulud, mis seenekorvide vedamine Pariisi ja mujale tarvitab, on küsitav. Teine — päris Majanduseministeerium on muutunud karjääritegemise hüppelauaks erateenistusse. Sellest kõneles ka rkl. Vilms. Ei ole see riigielu korralik nähtus meil, kus meil kvalifitseeritud jõude majanduseelu alal tarvis on, kus isegi võrdlemisi noored inimesed väga kõrgetele kohtadele pääsevad paariaastase teenistuse järel, kuigi nad oma võimistega majanduseelu korraldamise alal ei ole suutnud midagi täita. Kui seal igal aastal inimesed astuvad nende firmade, nende ettevõtete teenistusse, kellega neil on tulnud mõned kuud varem läbikäimises olla ja nende vastu riigihuvisid kaitsta — see on kahtlemata korruptsioon. Seda üheski teises ministeeriumis nii ei näe, kui meie Majanduseministeeriumis. Kas arvate, et mõned firmad on võtnud mõned ametnikud üle sellepärast, et need on priimajõud? Kust nad seda teavad, milles see on avaldunud? Kahtlemata on eriteened neil inimestel, kes lähevad üle erateenistusse, sest nad ei ole kunagi just erilise tööjõuna silma paistnud, seda ei ole avalik arvamine näidanud, seda ei ole suutnud nad ise näidata Riigikogus komisjonides vastavate seaduseelnõude kaitsmisel. Mida meie oleme näinud? Kõige mannetumad on need inimesed seadus-

eelnõude kaitsmisel, aga seejuures kõrgete palkadega lähevad teatud aja järele üle. Missuguse järelduse peab harilik kodanik tegema? Tuletame meelde elektriliini ehitamist, ja teine asi, kus oleks pidanud olema valvel, et mitte Eesti Pank nii suuri mahakirjutamisi ei teeks ja tagantjärele ei parastataks. Kui niisugused ametnikud edasi püsivad Majanduseministeeriumis, siis ärge loodetagu, et meie majanduseelu paraneb ja ülesehitavat tööd saadakse teha niisuguste inimestega, kes üle lähevad. Neil on eesmärk, et nende isiklik elu ja tulevik kindlustatud oleks. Mis aga Eesti rahvamajanduse huvides tähtis on, see on neile kõrvaline asi, selle katab ära isiklik kasupüüdmine, ja seepärast tuleks küll pöörata edaspidi tähelepanu meie majanduseelu juhtiva, korraldava organi ülesehitamisele, see on Majanduseministeeriumi ülesehitamisele. Majanduseministeeriumi kui niisugust meil praegu ei ole, ja selle tagajärjeks ongi need väärnähtused tööstuse alal, väärnähtused teistel majanduseelu aladel. Siis on öeldud siin Vabariigi Valitsuse deklaratsioonis, et tahetakse vähendada vahetalituse kulusid. Seda on lubanud iga valitsus teha, ja peab ütleva, et siin on õige suuri krediite antud teatud asutustele, teatud ettevõtetele, aga see kõik ei ole aidanud. Edasi, kuidas tahetakse tegutseda elumaksumuse reguleerimisel. Kui elumaksumust alandada tahetakse, siis üheks esimeseks sammuks peaks olema korteri üürihindade alandamine. Ja ka eelmise valitsuse koalitsiooni ajal vanematekogus üks rühm oma esindaja suu läbi otsekohe avaldas, et ka selles suhtes tuleks elustandardi alla viia. Üürihinnad on meil praegu väga kõrged, ja selles mõttes ei tuleks arvestada nende üksikute majaanikkude huvidega, kes muidugi vastu on. Nii et üheks tähtsamaks elumaksumuse alandamise sammuks oleks siin just üürihindade vähendamine.

Eelmine valitsus, ja ka praegune valitsus lubab nüüd siin majanduslikke ettevõtteid toetada. Ja sel alal on õige palju juba ära tehtud ja võrdlemisi kaugele mindud. Nii on piimameiereide laenuprotsent viidud 1-ni ja isegi alla. Meie näeme, et tapamajadel ja teistel põllumajanduslikkudel ettevõtetel on väga odavad laened kasutada, aga see ei tähenda, et vahetalitusekulusid oleks vähendatud. Kui administratsioon, juhtimine seniselt kallis püsib, kui ettevõtte eesostas, kus võiks üks direktor olla, on neid 2—4 politilistel ja hoolekandelistel põhjustel, siis kahtlemata need kuld peavad kõrged olema!

Edasi valitsus lubab, et „riiklikud kohustused, mida tuleb majandusliikudest raskustest ülesaamiseks kodanikkudel tarvidust mööda kanda, peavad langema eeskätt neile, kes praeguste majandusliikude olude tõttu vähem on kannatanud“. Kes need ringkonnad on, kes vähem on kannatanud? Ma ütlen, et see Vabariigi Valitsuse deklaratsioon on üldsõnaline ja siin seletusi peaks otsima neist kõnedest, mis härrad ministrid väljapoole peavad, ja neist otsustest, mida koalitsiooni erakonnad väljaspool teevad. Nähtavasti mõeldakse siin riigiteenijaid, kelle palkasid on juba vähendatud ja kelle suhtes on nõudmine püstitatud, et palkasid tuleb veelgi 50% võrra vähendada. Kui seda on mõeldud ja seda tahetakse teha, siis ei ole see esiteks õiglane ja teiseks on sellel väga halvad tagajärjed terve meie majandusele peale edaspidi. Nimelt sellega väheneb rahva ostujõud tunduvalt. Siis on valitsuse deklaratsioonis terve rida küsimusi puudutatud põllumajanduse alal, ilma et siin jällegi midagi uut oleks öeldud. Lõpuks on küll öeldud, et põllumajanduses moratooriumi seadus tuleb ellu viia. Aga küsimus on, missugusel kujul seda tahetakse teha ja missugused tagajärjed sellel moratooriumi seadusel on. Moratooriumi seadus, esitatud eelmise valitsuse poolt, on praegu kaalumisel üldkomisjonis.

Edasi Vabariigi Valitsuse deklaratsioonis on öeldud, et Vabariigi Valitsus tahab kodanikkude varustamist metsamaterjaliga hõlbustada ja metsamüüki ja metsahinde reguleerida ning kooskõlastada vastavalt muutunud olukorrale ja üldmajanduse elutingimustele. Muidugi praegusel Põllutöoministril on väga suured kogemused metsasanduse alal, ja need kogemused on põlumeeste rühmas alatasa väga silmapaistvat hinnangut leidnud ja sellepärast ei ole kuidagi selge, mis selle all mõeldakse. Kas siin on ka Vaivara ilumets ette nähtud ja analoogilised lood. Metsamaterjalidega varustamise hõlbustamisel — kas siin on mõeldud ka parke ja suvituskohtade metsi hävitada? Muidugi peaks siin vastav seaduseelnõu olema, aga võib-olla saadakse siin ka määruste ja praeguste seaduste alusel midagi teha. Kuid siin tuleb hoiduda, et ei korduks Sinimäe lood, ja ma loodan, et härra Riigivanem selles mõttes vaatab rohkem Põllutöoministeeriumi sõrmede peale.

Mis muidu metsamüügisse ja metsahindadesse puutub, siis ei saa siin liialdustesse minna, see on riigi varandus, ja seda tuleb ratsionaalselt kasutada.

Edasi öeldakse, et valitsus tahab erilist rõhku panna kavakindla asundustegevuse arendamisele ja väikemaapidamise muutmisele elujõuliseks ja tootvõimsaks.

Kui see nelja kuu jooksul korda läheb, siis see üksi on juba suur teene, mille eest valitsusele peab mälestusetahvli Riigikogu seinale panema.

Seda kava olme leidnud ka varemates deklaratsioonides, aga väikemaapidamine püsib tootvõimetuna. Ja et asundustegevust saaks suuremalt arendada kui seni, selleks on oma takistused, muu seas kurikuulus § 11¹, mis on soodustuseks saanud suurasunikudele ja mis on arendanud mõisnikkudele tasumaksmist ning ära keelanud asundusekapitali summa. Sama paragrahv 11¹ järeldusel määrati mõisnikkudele tasu 50 miljoni senti, nii et asundustegevuse erilisest väljaarendamisest ei saa lähemal ajal juttu olla, kuigi see väga tarvilik ja üheks tööpuuduse vastu võitlemise abinõuks oleks.

Siis on uueks punktiks võetud meie rahva viimaste maatagavarade jaotamine, mis mahutatud punkti alla, et valitsus tahab eeltöid teha selleks, et võimalik oleks rendilolevaid linnamõisaid tarbekorral asundamiseks ära kasutada uute maapidamiste asutamiseks ja väikemaapidajatele vajalikkude juurdelõigete andmiseks.

See on väga komplitseeritud küsimus ja teiseks tuleb kahelda selle otstarbekohasuse juures. Minule isiklikult on see täiesti vastuvõtmatu. Meil on omavalitsuste maade küsimus põhjalikult kaalutud ja see küsimus on juba otsustatud. Linnadele on teatud mõisad järele jäänud. Mis on siis omavalitsused, — see on ikkagi rahvalitsus ja mõisad — rahva varandus. Kuidas rahva varandust otstarbekohasemalt kasutada, seda tuleb veel kaaluda. Kui meie linnamõisad suudavad paigutada teatud hulki töölisi, kui mõisad tulu annavad, ja kui seda majapidamist otstarbekohaselt korraldatakse, mis põhjus on siis neid lõhkuma hakata? Kui lõpuks asume linnamõisade kallale, siis mõned perekonnad saavad omale kohad, hakkavad seal töötama oma perekonnaga, palgalisi tööjõude ei suudavad pidada, kui neile linnast töötatöölisi hinnata ei saadeta. Ega selleks, et nüüd mõne talukoha juurde saaksime, ei tuleks hakata neid suuremaid majapidamisi lõhkuma. (V a h e l h ü ü e.) Töölised saavad peremeheks! Sellepärast ei saa varandusi hävitama hakata. See peremehetunne, rkl. Saar, on vahel täiesti üles puhutud. Muidugi, mõnel pops-asunikul on heameel, ja

temal on peremehetunne kõditatud, kui tema saab käe pista suurtaluniku pihku, et vaadake, meie oleme üheväärsed, nagu see hiljuti „Estonia“ puhvetis sündis. See on enesepettus, see peremehetunne sagedasti. Mis kasu on inimesel, kui temal on väike-maapidamine, mis teda ei elata, tema perekonda ei toida? Linnamõisade lõhkumine ja väljaandmine neile inimestele, kes maad võiksid saada, nende keskel võib see valimiseelset meeleolu tekitada; kes seda oma valimisprogrammi võtavad, need võivad kümned või sada häälet selle läbi juurde saada. Need 200 häälekest ei ole niivõrt tähtsad suurele erakonnale, et sellepärast tarvitseks elujõulisi majapidamisi, linna varandusi, lõhkuma hakata. (V a h e l h ü ü e.) Kui nad viletsas seisukorras on, siis muidugi otsitakse teisi kasutamisi. Aga seda võtta suureks nõudmiseks, et hakkame välja andma linnamõisaid, ja rahvale ette maalida pettepilti, et on veel suured maatagarad, kuhu võidakse inimesi koloniseerida, see ei ole õige. Linnamõisade otstarbekohane kasutamine on väike küsimus, mida ei tarvitseks deklaratsiooni võtta. Linnavalitsustes on oma esindusekogu, kus need küsimused arutamisele tulevad. Kui revisjon on näidanud, et see kasutamisi ei ole otstarbekohane, siis leitakse teine tee, kuidas sellest üle saada. Mul ei ole midagi selle vastu, kui need maad, mida linn ei oska kasutada, välja antakse. Aga kus on elujõuline linna majapidamine, seda lõhkuda ei tohi.

Siis edasi, raudtee juures ei ole nüüd ka midagi märgitud. Teedeministeriumi programm koosneb ainult kolmest reast. Siin on öeldud: raudteede veo- ja sõidutariife tahab Vabariigi Valitsus võimalust mööda alandada. Neid on ka alandatud. Me teame, et teatud saaduste, tööstuse- ja karjasaaduste vedamiseks on tariife alandatud. Aga siin näeme ühe sammu, mida värske Teedeminister astus, ja nimelt, et hakkas elustandarti tõstma raudteeliinil samal ajal, kui seda mujal alandati. Nimelt on uus Teedeminister raudteelaste tarvitajate ühingu või vagunpoodide veotariifi tõstnud, kuna samal ajal eraorganisatsioonidele neid tariife vähendatakse. Vagunpood varustavad neid raudteeliine, mis kaugel elustandartimist, linnadest ja alevitest, toiduainetega ja muude tarbeainetega. Iga eraorganisatsioon oleks andnud niisugustele poodidele soodustusi. Et siin neid soodustusi ei ole antud, see näitab seda arusaamatust, mis valitseb ühistegelise liikumise vastu, ja näitab, kuidas tahetakse sil-

mi teha üksikutele vürtspoodnikkudele ja kaupmeestele, kes märgukirju saatsid Teedeministrile vagunpoodide vastu. Sarnast sammu ei oleks tunud meil mitte astuda, ja ma loodan, et siiski see vagunpoodide küsimus võetakse uuesti kaalumisele.

Edasi Vabariigi Valitsus tahab tõsiselt hoolitseda, et meie eksporditööstus oma tegevust saaks jätkata. Siin tuleks panna see shablooniline katekismuse küsimus: Mis see on? Aga siin vastust ei ole antud. Mis meie tööstusesse puutub, siis sellest on kõneldud, et seal vallandamisi on, palkade vähendamisi on, sealjuures aga siiski need tööstuseettevõtted suuri summe teenivad, ja selle palkade vähendamise piikamiseks nende direktorid kümnemiljonilisi jahtlaevaid ehitavad selle rahaga, mida riisunud neilt töölistelt, kes nende kätte on heidetud. Meil on kõneldud sellest, et tuleks riidehinda alandada. Seda aga tehtud ei ole. Ja kahtlemata meie tekstiilvabrikud siiski nende kiritahtlikkude palkade juures, mis nad tööliste maksavad, teenivad liigkasu. (V a h e l h ü ü e.)

Siis on Rahvasteliidu kohta korduv lause, et kindlasti püsitakse Rahvasteliidu põhikirja alusel. Kuid küsimus seisab praegu selles, kas Rahvasteliit ise püsib oma põhikirja alusel. Võib-olla, et see kindlasti püsimine on ka üheks põhjuseks, miks nii suur delegatsioon, suurte kuludega ühenduses, on saadetud Genfi, kuna tal seal õieti midagi teha ei ole. Siis on öeldud deklaratsioonis, et tahetakse sellest Rahvasteliidust täie innuga osa võtta. Seda täit indu meie nüüd näeme, aga kas sellel täiel innul mingeid tulemusi on, peale nende Pan-Euroopa jutukeste, see on väga küsitav. Teisest küljest näeme, et ei austata neid lepinguid, mis Rahvasteliidu juures on sõlmitud. Rahvusvahelise lepingu vastaselt püütakse praegu põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadust ära kaotada, kuigi see on seotud kahe konventsiooniga. See on esiteks. Teiseks näeme, et tahetakse kaotada pagaritööstuse öötöökeelu seadus, mis maksma pandud konventsiooni alusel, sest leidub hulk jonnakaid pagareid, kes rikuvad seadust, ja on kohtunikke, kes on vaenulised selle seaduse vastu ja leiavad teid, kuidas karistusest võiksid süüdlased pääseda. Mina ei ütle seda, nagu keegi seda ütles, et need kohtunikud on geniaalsed, ütlen aga seda, et need ei ole erapooletud. Töökaitse protsessid näitavad, et tihti pääsevad mõjule kohtunikkude vaated. See ei põhjenda aga nende seaduste ärakaotamist. Siin mõeldakse nähtavasti

seada, et kui jaapanlased sõda alustasid, ilma et nad seda oleksid välja kuulutanud, miks siis Eesti ei võiks umbes samuti teha teistel aladel.

Vabariigi Valitsus lubab seaduste kodifitseerimist. Kui võiks esitada õigeid seaduseelnõusid, ja kui vead oleksid seal parandatud, siis võiksid ära langeda Riigikogu advokaatide kirjutused, mis kõnelevad sellest, et Riigikogus tehakse seadused sihilikult niisugusteks, et pärast saaks muudatusi teha, ja selle tagajärg on, et Riigikogu saaks rohkem koos istuda. Üks advokaat avaldas sarnast mõtet ajakirjanduses, aga ta ise töötab üldkomisjonis, vastutus langeb ka selle üldkomisjoni liikme peale.

Kui niisugused väiklased asjad ette tuuakse, siis iseloomustab see ainult neid inimesi, kes seda ette toovad.

Siis valitsus leiab, et tuleb koolides kindlustada erapooletu riiklik kasvatusetöö. Eelarve-komisjonis valitsuse esindaja tõendas, ja ma usun, et neil õigus on, see erapooletu kasvatusetöö on ka praegu koolides, ja kui kõneldakse igasugustest rakukestest, siis see jutt on sihilik ja ei vasta tõele ning sellel ei ole mingit alust. Mingit kooli mürgitamist praegu ei ole, vaid koolis valitseb normaalseisukord. Kui aga üksikud direktorid on jõuetud ja mannetud, siis muidugi oleks soovivat, et neid asenda taks säärase inimestega, kes ei lähe asjata oma kooli peale kaebama, ja kes leiavad pedagoogilisi vahendeid, kuidas koolis korraldada alal hoida. Need, kes apelleerivad avaliku arvamise poole, kirjutavad provintsi-lehekeses artikleid oma kooli kohta, nende koht ei ole koolis, ja neid tuleks sealt välja pühkida. Meil on küllalt inimesi, keda võib panna direktori kohale. Terve rida keskkooliõpetajaid on töötä. Kui mõni vanadusest nõrk on, siis tuleb ta lasta pensionile ja teine panna asemele. Meie koolide kohta alatasa levitatakse niisuguseid arvamisi, nagu ei oleks kasvatusetöö küllalt riiklik. Mida tahetakse lõpuks seega siis kätte saada, sest tegelikult see nii ei ole. Ministeeriumi esindajad ise tunnustavad, et neil mingeid andmeid ei ole, koolielu on täiesti normaalne. Sellepärast on see deklaratsiooni osa ajavaimule vastav, aga täiesti üleaarne.

Töövõimaluste loomine on muidugi kõige raskem ülesanne. Meil ei ole valitsusel vist arvasid, kuipalju töötuid on. Statistika andmed aga, mida praegu kogutakse, need statistika andmed näitavad, et meil üle maa, kuigi linnades on registreeritud natuke üle

10 tuhande, on 150 tuhat töötatöölist. Nii et töötatööliste küsimus on väga raske küsimus, ja siin tuleb küll valitsusel võimaluste soetamiseks tegutseda, ka tuleb siin toetada väeteid, töövõimetuid ja neid, kes raskustesse on sattunud töötaoleku tagajärjel.

Lõpeks valitsus lubab kutsekodade seaduseelnõu väljatöötamist jätkata. Kui ei taheta seda seaduseelnõu ellu viia, siis ei ole jätkamist ka tarvis, see on asjata töö, ja milleks ametnike koormatakse, kui jäetakse mulje, et seadust ei taheta ellu viia. Milleks siis jätkamine? Kutsekodade seadus on olemas, ja kui meil poliitilist ausust rohkem oleks, siis oleks see seadus olnud juba Riigikogu poolt vastu võetud.

Kuigi aeg on valitsusel lühike tegutsemiseks, ja peale selle majandusekriis suur, tuleb valitsusel terve rida raskusi võita, siiski oleks soovivat olnud, et valitsuse deklaratsioon oleks rohkem üksikasjalik olnud, oleks võinud ära märkida lähemalt töökavapunktid, mida tõesti teostada tahetakse. Kui seda tehtud ei ole, siis tuleb järeldada neist andmetest, mis mujalt saadakse, mis kongressidelt saadakse.

Siin on kõneldud ka kroonikursi hoidmisest kõigi abinõudega, aga meie näeme, et koalitsioonirühma keskel tõusevad esile silmapaistvad inimesed, kes kõik teevad, mis võimalik, et kroonikursi langetada. (V a h e l h ü ü e.) Mina olen surmanuhtluse vastu, aga kroonikursi langetajate suhtes, nagu härra Hariduse- ja sotsiaalminister ütleb, kui mõni neist üles puuakse, oleks see väga tervitatav. (V a h e l h ü ü e.) Ma näen, härra Lorenz vaatab nii hirmunult. Aga kui valitsus selle samu läbi viiks, oleks seegi tervitatav nähe.

Vaheaeg kl. 12.31 min. — kl. 12.49 min.

A. Jõeäär: Väga lugupeetud rahvasaadikud! Deklaratsiooni tulipunktiks seisavad majandusepoliitilised küsimused. Ja esimesele kohale neist on Vabariigi Valitsus asetanud krooniväärtuse hoidmise. Siis tuleb põllumajanduse üleaitamine majandusekriisi raskustest ja lõpuks mainitakse tööpuuduse vastu võitlemise vajadust. Minu ülesandeks on valgustada peamiselt esimest neist kolmest küsimusest, see on krooniväärtuse hoidmist. Üks eelmise valitsuse positiivseid saavutusi oli krooniväärtuse hoidmine. See osutus meile võimalikuks, vaatamata sellele, et mõnel suuremal riigil sel alal teist teed tuli käia. Kui nüüd uus Vabariigi Valitsus deklareerib, et

ta sedasama saab tegema, siis on see töutus tervitatav, ja sotsialistlik Riigikogu rühm saab tegema kõik, mis temast oleneb, et valitsust toetada selles küsimuses. Kahtlemata on krooniväärtuse hoidmine võimalik nende abinõudega, mis olid käsutada eelmisel valitsusel ja mis käsutada on ka praegusel valitsusel. Eelarve tasakaalustamine on saavutatud, eelarve on esitatud eelmise valitsuse poolt Riigikogule tasakaalustatud kujul, ja maksubilansi, eeskätt aga kaubandusebilansi tasakaalustamine oleneb Majanduseministeeriumi poolt väljaantavatest sisseveolubadest. Milles aga meie kahtleme on see, kas Vabariigi Valitsusel jätkub jõudu sõdimiseks sisemiste krooniväärtuse hoidmise vaenlastega, sisemiste vaenlastega just neis rühmades, kes koalitsiooni moodustavad. Meil on põhjusi eeldada, eriti kui meie silmas peame praeguse valitsuse moodustamise eel käinud kriisi tekkimise ajalugu, kui meie silmas peame neid keerdkäikusi, seda pikaldast valitsuse moodustamise tempot — 3 nädalat terveni kestis see kriis, ilma et selleks mingeid silmnähtavaid põhjusi oleks olnud —, kõike seda arvesse võttes on meil põhjust eeldada, et üks tähtsamaid, muidugi mitte ainuke, põhjusi oli praeguse valitsuse loomisel ja eelmise valitsuse kukutamisel see kindlus, mida eelmine valitsus avaldas krooniväärtuse hoidmisel. Sotsialistid on, kui ma ei eksin, vist ainuke rühm, kel ei ole selles küsimuses, kroonikursi väärtuse hoidmise vajaduse küsimuses, kaht arvamist. (V a h e l h ü ü e.) Koalitsiooni kuuluvates suuremates rühmades, kes praeguse valitsuse selja taga seisavad, valitsesid sel ajal, kui valitsuse moodustamine oli käimas, ja valitsevad nähtavasti ka praegugi, selles küsimuses sedavõrt põhjalikult lahkuminevad arvamised, et nende käsitamine on ulatanud ajakirjadesse, rahvakoosolekuteni ja kongressideni. Ühed ütlevad, et kroonikukatjad on tarvis oksa tõmmata, nagu meie loeme kongressi kirjeldustest, teised jälle näevad põllumajanduse ainukest päästmist kroonikursi allaviimises.

Need vastolud on arusaadavad ja on tingitud majanduslikkudest põhjustest. See põllumees, kes soovib kroonikukatjaid oksa tõmmata, on kahtlemata üks neist 52% talu omanikkudest, kes oma talusid üldse pole võlgadega koormanud, vaid kellele teatav osa kuulub sellest 7 miljardist, mis hoiusummadena Eesti iseseisvuse jooksva pankadesse paigutatud.

Kes aga on huvitatud krooniväärtuse kukutamisest? Huvitatud võivad olla ainult

isiklikest põhjustest väljaminejad. Riigi ja rahvamajanduse huvides on krooni hoidmine tarvilik. Isiklikest seisukohtadest välja minnes võivad majanduslikult huvitatud olla krooniväärtuse langetamisest endine asunikude rühm, kes hiljuti ühines põllumeestega, ja nende selja taga seisvad kihid täies ulatuses. Sel ajal, kui riigimaade põliseks pidamiseks ja omanduseks andmise seadust muudeti ning kulla väärtuse asemel hindamise aluseks võeti Eesti kroon, tegin mina ettepaneku, et see sünniks kuldkrooni alusel, siis vaieldi asunikude poolt vastu, et see ei olevat tarvilik. See oleks siis, nende seletuse järgi olnud umbusalduse avaldamine kõikumata Eesti kroonile. Praegu see grupp Eesti kodanikke on kõige suuremad võlgnikud Eesti riigile, ja muidugi on see neile kasulik, kui nad oma võlad saavad tasuda odavamalt. Teatud spekulatsioon on siin olemas. Teiseks on huvitatud ka teistest rühmadest üksikud tegelased, sest kui lugeda ajalehtede sõnumeid, siis leiame, et rahvaerakonna tegelaste poolt peetakse koosolekulat kõnesid, esitatakse resolutsioone, mis sihitud kroonikursi allaviimisele. Tuletame meelde Kerem'i poolt põllumeeste päeval esitatud resolutsioone, Järve' ja teiste poolt peetud kõnesid j. n. e.

On kuulda peale rahvaerakonna ka teistest rühmadest tegelasi, kes otsekohe krooniväärtuse allaviimist nõuavad, ja on neidki, kes otsekohe nii siin Riigikogus kui ka mujal ütlevad, et neil on sarnane veendumus, et Eesti põllumajandust ei saa teistiti päästa, kui kroonikursus tuleb alla viia. Nii et nad ei tee sellest mingit saladust. Võib-olla on üksikutel sarnane veendumus, et nad talitavad krooni kukutades üldistes huvides, kuid enamus kukutajatest on neid, kel on ränku võlgu tasuda ja isiklikult huvitatud sellest, et võlgasid odavalt võiks maksta. Peale selle on aga kõik need ringkonnad, kes on huvitatud ekspordist, paratamata ka majanduslikult huvitatud kroonikursi allaviimisest. Ja sellepärast ei ole imestada, kui „Estonia“ tegelastest Uritam ja teised sarnast abinõu avalikult soovivad.

Peale selle, peale põllumajandusesaaduste ekspordi, mängib tähtsat osa tööstusesaaduste ekspordist, ja tööstuseettevõtted Luther, Kreenholm, „Kiviõli“, kes oma tööstusesaadusi välismaale eksporditeerivad ja keda peajasjalikult Scheel'i pank finantseerib, on sellest ajast, kui Inglise nael langes, võtnud kõik abinõud tarvitusele, et Eesti krooni alla viia tasapinnale, kus praegu

Inglise nael püsib. See on seletatav seelga, et neil ei ole praegu võimalik saada välisurul rohkem Inglise naeltes oma saaduste eest, kui siis, kui Inglise nael oli kallis, ja seetõttu ei saavat nemad vähemalt väljaveoks töötada, kui paratamata tulevat Eesti krooni kurss alla viia. Sellel grupil eksportööridel — kui nad ei ole otsekohe seotud põllumeeste rühmaga — on mõju teiste rühmade peale, kes koalitsioonist osa võtavad. Ja kui kokku võtame kõik need isiklikud huvid, kõik need mõjutused, mis praeguses koalitsioonis seisvate erakondade kogumassi mõjutavad, siis ei pruugi imestada, mispärast 3 nädalat tuli maadelda valitsuse kokkuseadmisel. Isiklikult arvan, et see maadlus võis käia nende kahe põhjalikult lahkumineva voolu vahel, millest praegu peale on jäänud see vool, nagu deklaratsioonist loeme, kes pooldab kroonikursi hoidmist. Nähtavasti on vahepeal teised riigid ja sealsed tagajärjed, nagu näiteks Soomes, kus rahakursi langetamisega loodeti parandada ka põllumeeste olukorda, andnud vastupidiseid tõendusi ja aidanud mõjule krooniväärtuse hoidmise pooldajad. Selle tõendusena tuleb võtta töötust deklaratsioonist, et kroonikursi allaviimise eest tuleb hoiduda. Kas seda lubadust suudetakse täita, see oleneb jõudude vahekordadest kahe voolu vahel ja oleneb sellest, missugused seadused Riigikogus vastu võetakse ja missuguses ulatuses. Nendest seadustest oleneb, kas kroonikurss jääb püsima. Nende hulgas on esimene ja tähtsam põllupidajate moratooriumi seadus. Kui moratooriumi seadus vastu võetakse ulatuses, nagu eelmise valitsuse poolt esitatud, nii et ta puudutab ainult põllupidajaid, siis ei ole selles hädaohtu, et kroonikurss võiks saada selle läbi kõigutatud. Kui aga sellele seadusele antakse laiem ulatus, nagu praegu läbirääkimised selle kohta üldkomisjonis käimas, siis muidugi mõista ei või keegi vastutust oma peale võtta, mis Eesti krooniga saab. Kui seadusele antakse laiem ulatus, kui moratooriumi alla arvatakse ka majanduseühisused, ühispangad, laenu-hoiu ühisused ja erapangad, kus edasi on diskonteeritud põllumeeste vekslid, siis paratamata peavad meie riiklikud pangad seadma valmis riiklikud ressursid, et selle vekslite laviini lunastamiseks, mis veereb riiklikkude pankade kassadesse, raha leiduks. Mitte just vekslite lunastamiseks, neid võib-olla nii ränkades summades ei tule, kuna erapankadest on välja laenatud ainult 2,6 miljardi senti ümber. Üldine põllumajanduse

võlakoormatus on 9 miljardit senti ja sellest 2,6 miljardit on erapankades. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei kujuta muidugi ette, et kõik need vekslid läheksid moratooriumi seaduse alla. Igatahes tehakse kihutusetööd nende ringkondade poolt, kes tahavad meie kroonikursi alla viia, et seda seadust laiaulatuslikult peaks tarvitama. Kindlasti ei ole karta, et riigipank peab erapankadele sellel määral vekslite väljaostmiseks krediiti muretsema, aga kui säärane laiaulatuslik seadus maksma panna, on kindel, et hoiusummade omanikud tulevad hoiusumme välja nõudma, sest nemad ei ole kindlustatud, et nad omi hoiusumme võivad vabalt kasutada. Hoiusumme on aga üle 7 miljardi senti kogunud laenuasutustesse. 3 miljardi krooni ümber on meil paberraha üldse liikvel. Kui tullakse hoiusumme tagasi nõudma, ja pangad on sunnitud neid tagasi maksma, siis satuksid nemad väljapääsematusse seisukorda ilma riigipankade toetuseta. Küsitav on, kas ka riigipangad vastu peavad. (V a h e l h ü ü e.) Niipalju kui aru saan neist nõudmistest, mis on üles seadud nii väljaspool Riigikogu kui ka Riigikogus mõnede rühmade poolt, mis seisavad valitsuse selja taga, võivad pangad sarnaste nõudmistega seadusesse võtmise korral tõepoolest raskustesse sattuda. Üldkomisjonis on esitatud paranduse-ettepanek aruandja poolt, millega tahetakse seadusele anda väga lai ulatus, ja missugune ettepanek sinnapoole sihhib, et ka pangad moratooriumi saaksid. Nii et minul on päris õigus sellest rääkida nende konkreetsete andmete põhjal, mis seaduseelnõu arutamise puhul komisjonis selgunud. Mis on tagajärjeks? Tagajärjeks on see, et riigikassal tuleb anda summased. Majanduseühisused lähevad laenu-hoiu ühisustesse, laenu-hoiu ühisused erapankadesse ja erapangad, kellel omal, nagu teame, kellelgi ei ole raha suuremal arvul, lähevad riiklikkudesse rahaasutustesse. Riiklikkudele rahaasutustele on aga vaja riigikassast ressursse. Üldkomisjonis öeldi otsekohe, et riigikassal või riigipankadel tuleb summad määrata selleks otstarbeks. Öeldi otsekohe, et küsimus on rahas, mida riik peab muretsema. Riigikassast mingeid summased praegu eelarve korras on võimata saada. Teie teate väga hästi, missuguste raskustega oli tegemist eelarve tasakaalu viimisel, ja riigikassa ei suuda anda erilisi ressursse selleks otstarbeks. Pealegi kavatsetakse mitmesuguseid tuluseid vähendada, mille alusel eelarve kokku seadud. Näiteks kavatsetakse avalikkude maksude vähenda-

mist läbi viia, lühiajaliste laenude pikaajaliseks muutmist j. n. e. Need on kõik sarnased abinõud, mis riigikassa sissetulekut vähendavad. Kui tuleb vähem protsente, kui maksusid tuleb vähem, siis on ka riigikassa sissetulek väikesem. Et meile mõni välisriik selleks laenu annaks, et saaksime võlgasid pikendada või kustutada, seda ei ole loota. Jääb järele ainult üks abinõu — raha juurde trükkida. See on aga kahtlemata otsekohe kroonikursi allaviimine, ja selle eest tuleb hoiduda. Meie rühm aitab kogu jõuga kaasa rahakursi hoidmisele, selle peale vaatamata, et opositsioonis oleme. Aitab kogu jõuga kaasa selle teostamiseks, mis deklaratsiooni esimeses punktis on üles seatud. (V a h e l h ü ü e.) Mis puutub eriti põllumajanduse moratooriumi, siis oleme omad seisukohad eelmise valitsuse ajal avaldanud ja ei ole neid muutnud. Oleme selle poolt eelmise valitsuse poolt ülesseatud ulatuses. Oleme selle poolt, et moratooriumi saaks laiendatud ka nende põllumeeste peale, kes shirantidena alla kirjutanud. Aga et iga pank, kes põllumeeste veksleid diskonteerib, kuuluks moratooriumi alla, ja lõppude-lõpuks see võlg riigi kanda võetakse, selle vastu oleme kõige kindlamal kujul. Ja niikaugele meie ka ei luba selle seadusega minna, nagu tahetakse, et ainult ühe kuu palk töölisele kindlustatakse. Vähemalt nii, nagu on raudvara seaduse juures, kus aastane palk on kindlustatud, nii peaks see ka selles seaduses läbi viidama.

Edasi kui vaatame, see ei puutu küll otsekohe minu ülesandesse, aga ma võin lühidalt selle juures peatuda, kui vaatame neid lubadusi, mis antakse põllupidajatele praegusest majanduslikust kriisist ülesäämiseks, siis nende lubaduste hulgas leiame meie sarnaseid, mille täitmine näib olevat kui mitte täitsa võimata, siis väga suurte raskustega seotud, ka Vabariigi Valitsuse kõigeparema tahtmise juures. Avalikkude maksude vähendamine on veel kuidagiviisi võimalik läbi viia, olgugi et see riigikassa sissetulekuid vähendab, ja seega võtab võimaluse anda neid toetusi, mida Vabariigi Valitsus selle deklaratsiooniga tahab põllumeestele lubada. Ta võtab üheltpoolt sissetulekud ära, ja kui riigikassas midagi ei ole, siis ei saa sealt ka midagi välja anda. Aga ütleme, et see on siiski veel kuidagi läbiviidav. Mis aga puutub põllumajandusesaaduste hindade kindlustamisesse, vastavalt nende tootmiskuludele, siis siin on küll küsitav, kuivõrt meil suudetakse neid põllumajandusesaaduste hindasid isegi

siseturul kindlustada. Siseturul võib hindade paranemine tulla ainult siis, kui meil tarvitajate ostujõud suureneb, kui meil suurem nõudmine tõuseb nende saaduste järgi, kui on inimesi, kes neid suudavad ja jõuavad osta. Selleks oleks esimene abinõu, laialiste hulkade ostujõu tõstmine. Isegi meie töötatöölisele toetuse andmine läheks õieti nende kaudu põllumeeste taskusesse, sest see toetus, mis sinna antakse, läheb esimeses järjekorras eluülapidamiseks, ja nad peavad elu ülal pidama nende ainetega, mis põllumeeste käest ostetakse. Nii et töötute toetamine oleks vaid üks raha ülekandmise viis, see raha läheb töötatöölise kaudu põllumeestele.

Deklaratsiooni lõpupunktis lubatakse „jätkata võitlust tööpuuduse vastu ja töömuretsemisega toetada raskustesse sattunud kodanikke“. Kui selle lubaduse täitmiseks tõsiselt midagi kavatakse teha, siis on see üks abinõu, mis siseturule võib võimalusi anda põllusaaduste mahutamiseks. Aga väljaspool deklaratsiooni, kongressilt, kuuleme sammudest, mis sihitud siseturu ostujõu vähendamiseks. Sest kui niikaugele minna, kui kongressil põllumehed nõudsid ja ametnikkude palkadest maha arvata 50%, siis ei jätku neil toiduainete ostmiseks enam niipalju, kui seni maani jätkus. (V a h e l h ü ü e.) Söömine jääb vähemaks. Teie võite seda näha Saksamaalt, kus palkade langemise tagajärjel on ka hulkade ostujõud sedavõrd langenud, et või asemel margariini tarvitatakse. Ja meil sünnib see kahtlemata ka samuti.

Siseturul oleks valitsusel abinõusid, millega ta võiks kuidagi mõjuda, aga väga kahtlane, kas valitsuse selja taga seisvate ringkondade demagoogiliste ja mõttetute nõudmistega tõttu see võimalikuks osutub.

Edasi loodetakse abinõusid leida väljaveetava või ja liha hindade tõstmiseks. Pean siin seadma kõige suurema küsimusmärgi ja küsima, kuidas Vabariigi Valitsus saaks seda teha, et väljaveetava või hindasid tõsta.

Nagu „Põllumajandusturu“ ühest viimastest numbrist näha, on meil võiväljavedu 1931. a. 26 miljonit krooni ja moodustas 70% kogu meie põllumajandusesaaduste väljaveost. Kogu põllumajandusesaaduste väljavedu oli 1931. a. 37 miljonit krooni. Kui 26 miljoni krooni või väljavedamisi juures tahetakse suurendada või- ja liha-hindasid, võtame esialgu ainult võihindasid, siis, kui tõsta hinda 10% võrra, nõuaks see riigilt 2,6 miljonit krooni. Ja neid miljoneid kroonisid ei ole kuskilt võtta.

Vastupidi, meil on põhjust karta, et Prantsuse turu sulgemise ja Inglismaal tollide sisseseadmise tagajärjel võivad vöihinnad veel langeda.

(Koosolekut asub juhutama Esimees **K. Einbund.**)

Ja sellepärast on tõepoolest küsitav, kuidas valitsus seda lubadust, mida ta deklaratsioonis andnud, täidab. Meil määrab põllumajandusesaaduste hinnad ilmaturg. Ilmaturg määrab hinnad kindlaks, ja ilmaturu hindu muuta ei seisa Eesti Vabariigi Valitsuse võimuses. Senikaua kuni püsib kapitalistlik ilmakord, senikaua kui ilmaturg määrab kindlaks põllumajandusesaaduste hinnad, on võimata kindlustada meie põllumeestele saaduste hindu, mis vastaksid tootmiskuludele, sest meil on tootmiskulud mitmesugustel põhjustel suuremad kui teistes riikides. Kui aga meil antakse sääraseid lubadusi, mis silmnähtavalt täitmatud, siis see tõendab, et neid ei võeta tõsiselt, ja selles deklaratsioonis leiduvad kõige tõsisemad vastolud. Siin on, kui piltlikult tahame öelda, sääraseid lubadusi või vastupidikäivaid lubadusi, mille kohta võiks öelda nagu Vaarao unenäos, et lahjad lehmad söövad lihavad ära. Nende deklaratsioonilubadustega võib asi kujuneda samasuguseks, ja seetõttu ei ole meil tõsist usku, et ka neis asjades, mis selles deklaratsioonis meile vastuvõetavad, valitsus tõsiselt mõtleks deklareeritud lubadusi täita. Kõigil neil kaalutlustel esitab Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühm vastuvõtmiseks järgmise ülemineku-vormeli:

„Riigikogu, ära kuulates Vabariigi Valitsuse deklaratsiooni, leiab, et see sisaldab endas vastolusid, mis lubavad kahelda Vabariigi Valitsuse tõsisel tahtmisel vähendada laialistele rahvahulkadele majanduskriisist tekkinud raskusi ja läheb päevakorras edasi.“

Juhataja: Rkl. Soots on esitanud lihtülemineku-vormeli:

„Riigikogu, ära kuulates läbirääkimisi Vabariigi Valitsuse deklaratsiooni puhul, läheb päevakorras edasi.“

V. Hasselblatt: Lugupeetud rahvasaadikud! Valitsuse deklaratsiooni kokkuseadmiseks oli koaleerivail rühmadel kolm nädalat aega. Selle deklaratsiooni teostamiseks koostöötamisel Riigikoguga on valitsusele jäänud kaks nädalat. Vis-

tisti ei jää Riigikogule muud üle, kui soovida valitsusele, et tema saaks korda nende suurte majanduslikkude raskustega, mis praegusel ajal meie maal olemas. Siiski peab ütleva, kuna meil ainult paar nädalat valitsusega koos töötada aega on, oleks õige olnud, kui oleks deklaratsioonis tähendatud, missugune tegeelik tööprogramm selleks paariks nädalaks valitsusel on. On selge, et peame vastu võtma eelarve, aga kuidas vastu võtta, seda ei ole valitsuse deklaratsioonis tähele pandud. Meie poliitilises elus seisavad esiplaanil praeguse aja majanduslikud raskused. Ma ei taha seda puudutada sellepärast, et arvan, et kaks korda küsimust käsitada — deklaratsiooni puhul ja riigi eelarve arutamisel — oleks üleliigne, ja meie rühm saab riigi eelarve arutamise puhul oma seisukohti väljendama majanduseelu parandamise suhtes.

Tahaksin üht asja alla kriipsutada, et pearõhk pannakse valitsuse deklaratsioonis elumaksumuse alandamisele. Ma arvan, see ei ole õige tee. Ainukene õige tee, kuidas sellest seisukorrast välja pääseda, on produktsoonikulude alandamine. See annaks meile võimaluse ennast majanduslikult alal hoida. Ilma et sellepärast sügavamalt seda küsimust puudutada, tahaksin sellele tähelepanu juhtida, et peaaegu kõik meie erettevõtted on, ilma et oma produktiooni vähendada, oma eelarvet kärpinud kuni 20%, riik on aga oma eelarvet kärpinud ainult 10% võrra. Riik ei ole head eeskujuga andnud erettevõtetele ega seltskondlikkudele organisatsioonidele. (V a h e l h ü ü e.) Kärpimine ei ole positiivne, aga kui jälgime majanduslikku elu, siis tuleb järgmine pilt, härra Kask. On kärbitud selleks, et produktsoonikulu alandada. Kui tahame neid veel vähendada, siis tuleb ka riigil kaasa minna, kellest ripub ära maksude, veotariifide, kännuraha j. t. kulude alandamine. Seda tuleb teha tööstuses ja põllumajanduses. Sotsiaalal ei ole küllaldane, kui on ette nähtud, et riik saab töötavate heaks hoolt kandma. Meie rühm on sellel seisukohal, et riik täidaks oma seisukohad paremini sotsiaalselt, kui ta hoolitseks oma harilikkude kohustuste täitmise eest. Ma tahan kahest kohustusest rääkida, mida riik ei täida. Minu rühma poolt on mõned aastad tagasi Vene pensionäride pensioniseaduse eelnõu esitatud. Need on kõik töötatöölised, neil on õigus pensioni peale. Kui suur õigus, see on vaieldav, aga see küsimus tahab lahendada. See on ka töötavate toetamine, kuid ma ei saa aru, miks valitsus ei ole seda küsi-

must arutanud, aga ma loodan, et seda veel tehakse selle Riigikogu ajal. Siis veel mõisade obligatsioonide asi. Minnakse Põllutööministeeriumi, maapanka, pannakse obligatsioonid ette, kuid keegi neid ei tasu. Reaalpandid on nendelt võetud, jalad alt ära löödud, hüpotekaarõigusel on suur auk sees ja sellest tekivad suured hädad suurtele rahvakihtidele. Et need võlad on suuremalt jaolt ennesõjaaegsed, siis arvan ma, et selle küsimuse pikalevenitamine on riiklik sotsiaalne patt. Ma arvan, sellest otsast peab peale hakkama, et need sotsiaalsed kohustused, mis riigil on niikuinii eraõiguslikul alal, et neid eeskätt täita; sedaneni, et sellega täidetakse sotsiaalne ülesanne, mis on töötatööliste ja töötainimeste toetamine.

Silmas pidades, et deklaratsioon sisu järele ei vasta kolmenädalisele tööle, mis mõlematel rühmadel, kes moodustavad koalitsiooni, oli poliitilise plaani kokkuseadmisel, ja et lühikene aeg jääb valitsusel kogu selle plaani teostamiseks, siis minu rühma nimel teatan, et minu rühm valitsust kõigis positiivsetes sammudes toetama saab. Meie arvame, et valitsus teatab, kuidas ta kavatseb väliskaubanduse bilanssi tasakaalustada ja kuidas kavatseb käsitada kriisimaksu. Sellest on väga vähe juttu deklaratsioonis. Kriisimaks ei tohiks tabada neid inimesi, kes ühel või teisel näol on juba palju varandusi riigile üle andnud.

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Põllumeeste kogude ja põllumeeste, asunikude ning väikemaapidajate koonduuse Riigikogu rühma nimel... (V a h e l h ü ü e.) on mul au järgmist teatada. Vabariigi Valitsuse poolt esitatud deklaratsioon käsib tööd, mis lühikese aja jooksul valitsusel tegutseda jääb selle Riigikogu ajal. See töökava on selle lühikese aja tõttu ka loomulikult kokku surutud, ja ta on, nagu ikka, kokkuleppe-kava rühmade vahel, nendel alustel, mis rühmad on pidanud vajalikuks ja võimalikuks tööaluseks võtta. Selle tõttu ka paljud meie rühma soovid, muu seas... (V a h e l h ü ü e.) Ma kõnelen ainult ühise põlluharijate rühma nimel, nii et Teie võiksite seda teatavaks võtta. Paljud meie soovid ei ole selle kokkuleppe sisse mahtunud, näiteks üldine palkade alandamise küsimus. Neist seisukohtadest ei ole meie rühm mitte taganenud, kuigi nende nõudmist täitmine on edasi lükatud. Nende nõudmist lahendamine sünnib muidugi peale valimisi, ja sel puhul rahvas ise ütleb, mis-

sugused soovid ta oma valimisega heaks kiidab.

Meie üks soov praegusele valitsusele on, et kõik jõud ära kasutataks selleks, et majanduseelu tootmisvõimet alal hoida ja eriti meie põllumajanduse rasket seisukorda silmas pidada ja pehmenada.

Selles usus, et kõik Riigikogu rühmad selleks kaasa aitavad, soovime praegusele valitsusele õnneliku kätt, et ta jõuaks põllumajanduse seisukorras parandusi läbi viia ja üle aidata põllumajandust ta äärmises raskuses.

M. L a a r m a n: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! (V a h e l h ü ü e d.)

J u h a t a j a (koputab haamriga): Rkl. Johanson!

M. L a a r m a n: Minule on kohuseks tehtud minu valijate poolt, et ma käesoleval juhusel uue Vabariigi Valitsuse kavade ja kavatsuste kohta, mis tal selle lühikese aja jooksul tegutsemiseks üle jääb, ja kus Riigikogu väga vähe aega saab töötada, mõned sooviavaldused ja mõned arvamised ning märkused teeksin.

Meie loodame, et Vabariigi Valitsus tunneb ja tunnustab seda häda, mis valitseb põllumajanduses. Kui kuulata aga teatavaid ringkondi, siis paistab ometi nõnda, nagu arvatakse ikka, et see ainult hädaldamine on, mis maalt kostab, ja et selle hädaldamise taga mitte tõsine häda ei seisa. Aga kui lähemale minnakse ja suudetakse vaadata, kuidas maal praegu elatakse, siis ei saa teisiti, kui peab nõudma, et kõige lähemal ajal ja kõige kiiremas korras abinõud, mis valitsusel käepärast on, tarvitusele võetaks, mis häda vähendaksid. Siin tähendati, et väga väikene ja lühikene aeg jääb valitsusel tegutsemiseks ja et Riigikogu läheb varsti laiali. See on tõsi. Ühe seaduse vastuvõtmist Riigikogu poolt enne tema laialiminekut loodab maa siiski, ja see on moratooriumi seadus. Üldiselt vajab suur hulk talupidajaid moratooriumi. Mispärast see nõnda on, siis minu arvates kõige esimeseks põhjuseks on see, et kõrge krooniväärtus on talude hinna nii alla ajanud, et ühel osal taludei hinda üldse ei olegi. Kui lugu nõnda on, siis on loomulik, et juba väiksemad kohustused taludel üle jõu käivad. Moratooriumi seaduses on ette nähtud 50.000-sendiline summa, mille alusel võib moratooriumi nõuda. Tänaest „Vaba Maast“ lugesime meie, et Viljandi maal, kus paari päeva eest oli talude müük,

ei toiminud talude müük sel põhjuseel, et neil ostjad puudusid. (V a h e l h ü ü e.) Rkl. Schütz, Teie vahest ehk seaksite kokku kava selle kohta. Härra Schütz'i arvates moratooriumi vaja ei ole. Mina olen aga küll teisel arvamisel. Viljandimaa talude hinna kohta on mul ülevaade, sealt võin kinnitada, et 40—50-hektaarilise talu, mis on Viljandimaal keskmine, hind oli harilikul ajal umbes 1½ miljonit senti. (V a h e l h ü ü e.) Härra Johanson küsib minu käest, kuidas parem on, kas siis, kui taluhind on madal, või kõrge? Ma ei tea, missugusest seisukohast ta seda küsimust vaatleb. Kui ta ostja on, siis on tal muidugi kasulik, kui taluhind odavam on ja kui hinnad veel enam alla läheksid. Aga taluomaniku seisukohast, kes mitu põlve talu parandamisel töötanud, oma higi ja vaeva sellesse pannud, on kahjulik, kui hinnad nii madalad on. Ja ega tema ei tahaks, et talu üldse käest ära läheb. Taluomaniku seisukohast vaadates peaks talu niisugune hind olema, mis selle objekti tõsine väärtus. (V a h e l h ü ü e.) Kahjuks ei saa meie talusid ümber hinnata; nad on kord ostetud ja kapitalid sinna sisse pandud. Kui talu oksjonile läheb, ei kaota omanik üksi, vaid ka need, kes oma kapitalid taludesse usaldanud laenu või mõnel muul näol. (V a h e l h ü ü e.) Härra Johanson ütleb, et need olid rumalad, aga minu arusaamise järgi ei saaks küsimuse peale nii vaadata. Mul on raske Teiega, härra Johanson, vaielda, ma ütleksin ainult üht: ega meie siinamaani edasi ei ole saanud, ega saa ka edaspidi, kui meil ei ole usku oma töösse ja ettevõttesse. Ka talupidajal peab usk olema oma töösse, kuhu tahab oma kapitali, oma higi ja vaeva paigutada. Kui endisi talusid vaatleme, siis näeme, et esimeste talude ostmine sündis umbes 80 aastat tagasi. 60—70 aastat tagasi oli suurem ostmise aeg. Selle aja jooksul on sinna suur kapital mahutatud, ja ega meie ei saa üle õõ olukorda teiseks teha. (V a h e l h ü ü e.) Minu teada ei olnud sel ajal üldse talude ostmist ja müümist, kui rublakurss poolteist marka oli, kuigi mõned talupidajad said oma võlad sel ajal ära maksta. (V a h e l h ü ü e.) Võin Teile öelda, et Vene ajal nii suured võlad talude peal ei lasunud, kui praegu, vähemalt Viljandi ümbruses mitte. Seal oli siis päris harilik nähe, et taluomanikul oli ikka niipalju raha taskus või pangas, et õnnetuse juhul, kus tema elumaja tuli uuendada, ta siis seda võis püstitada oma rahaga, ja ta võis vajaduse korral ka paar hobust osta.

Agaga praegusel ajal on lugu sootu teine. Kui nüüd härra Sirro arvab, et meie põllumajandus viimase inflatsiooni tagajärjel väga palju võitnud on, siis ta eksib suuresti, sest päris kindel on, et mitu korda rohkem Eesti põllumeeste kulda läks ja jäi Venemaale, kui meie inflatsioonist kasu saime. Nii et põllumajandus küll ei ole võitnud selle inflatsiooni tagajärjel. (V a h e l h ü ü e.)

Üks asi, mis mulle selles deklaratsioonis eriti silma paistis, ja mida deklaratsiooni ettekandmise juures toonitas härra Riigivanem deklaratsiooni algul, oli, et Vabariigi Valitsus kroonikurssi kõigi abinõudega tahab hoida. Praegusel korral tahtakse meie seltskonda nii nagu kahte erakonda jagada selle järgi, et sinu vaadet küsitakse, kas sa oled krooni kukutaja või hoidja. Minu arvates niisugune seisukoht küll õige ei ole. Ega siis ometi kodanik ei saa krooni kukutada ega krooni hoida. Minu arvates iga arusaaja riigikodanik peaks aga küll aru saama, mis krooni hoidmine ja krooni kukutamine tähendab. Kui deklaratsioonis öeldakse, et Vabariigi Valitsus tahab kõigi abinõudega krooni hoida, siis minu arvates ei ole sarnane väljendus õige, sest kroon ise ei ole ju ometi otsustarve ise, vaid ainult abinõu, millega meie oma majandust, oma ärielu tahame ülal hoida ja parandada. Kui nüüd see krooni hoidmine meie rahvamajandusele võib hoobi anda ja teda alla viia, ja meie põllumajanduse hävitada, siis minu arvates ei ole see õige, niisuguste abinõudega krooni hoida. Kui küsitakse lihtsalt maainimeselt, kas krooni hoidmine, kukutamine või ümberhindamine talle kasu või kahju toob, siis ei oska ta selle kohta keerulisi seletusi ette tuua, aga üks on talle selge, et see seletus, mida härra Jõeäär ette tõi, ei ole õige. Põllupidaja teab, et krooni hoidmine sünnib peaasjalikult tema, s. o. põllumajanduse arvel. Ma toon teile näite. Ma ei tea, kuipalju keegi on selle küsimuse juures mõelnud, aga ma arvan, et mul on õigus seda vaadet ette tuua, mis ühel jaol põllumajanduses tegutsevatel inimestel on.

Küsitakse, kuidas krooni hoidmine põllupidaja arvel sünnib? Põllumees ütleb, vaadake, härrad, kui läinud aasta septembri keskel põllumees oma saadusi välisurule saatis, siis maksis 1 kilo võid Inglise turul 180 senti ja 10 kilo 1.800 senti, s. o. üks Inglise nael. (V a h e l h ü ü e.) Inglise naeltes ei ole võihind langenud, see tähendab, põllumees saab oma või eest Inglise turul endiselt 10 kilo eest 1 Inglise naela.

Kuid selle Inglise naela arvel saab ta nüüd 1 kilo eest vaid 120 senti. See tähendab, põllumehe selga on tulnud 30% hinnalangust, aga mitte teiste selga. (V a h e l h ü ü d e d.) Lubage, härra Kalbus, seletage, võib-olla on Teil otsekohesem ühendus Inglismaaga, ja võib-olla on Teil erilised kalkulatsioonid. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga.) Härra Kalbus, võtke „Põllumajandusturg“, see seletab Teile väga täpselt, kuipalju kilosid ühele või teisele maale meie võid läheb. See ajakiri saadetakse igale Riigikogu liikmele hinnata koju, palun sealt järele vaadata. (V a h e l h ü ü d e d.)

Edasi sel ajal, kui Inglise nael püsis oma endisel tasemel, saatsime Inglismaale peaaegu kõik oma peekoni. Sellega on vast ka härra Kalbus minuga ühel arvamisel, et meie peekon läks Inglismaale. (V a h e l h ü ü d e d.) Sel ajal, septembri algul, oli peekoni hind 60 senti kg, see tähendab, põllumees, kui ta saatis Inglismaale 30 kg peekonit, sai selle eest ühe Inglise naela. Kui aga Inglise nael langes, saime sama peekonihulga eest, 30 kg eest, edasi ühe Inglise naela, aga, härra Kalbus, meie ei saanud nüüd mitte enam 60 senti kg, vaid kõigest 40 senti, sest Inglise nael oli langenud. Niisuguse arvestusega esineb lihtpõllupidaja. Tema saab aru, kui öeldakse, et kroonikurssi tuleb kõikipidi hoida, ta on selle poolt, aga ta arvab, et kui see hoidmine ainult tema kulul sünnib, siis see ikka õige ei ole. Mispärast siis põllupidaja üks peab kroonikurssi hoidma, kuna ta iga päev sellest tunduvat kahju saab, vaid tema arvab, et ka mõned teised ringkonnad peaksid tulema ja kroonikurssi hoidma. Ma saan aru, et inimesed, kes palgapeal elavad või oma kindlat honorari saavad, neile on kasulik, kui kroonihind kõrgel püsib. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma ei tea, misuguse loogika järgi Teie käite. (V a h e l h ü ü e.) Missuguse loogika järgi mina käin, seda seletan ma Teile, härra Gustavson, silmapilk. Härra Gustavson, ma palun kuulata, missugune minu loogika on, ja selle loogika järgi ei jõua ka Teie teisele otsusele kui mina. (V a h e l h ü ü e.) Ma seletasin, et Inglise naela languse tagajärjel on põllumees kahju saanud, aga misugusele tasemele tuleb kroon viia, kui lubate, avaldan kohe. Minu arusaamise järgi peab rahauksusel kindel ja püsiv mõõt aluseks olema, meil on see kuld. 1928. aastal, kui võeti vastu meie Rahaseadus, määrati kroonihinna aluseks kuld, et nii- ja niipalju hulka kulda peab meie krooni hind

olema. Aga täna ma rääkisin Riigikogu ringkonnis oleva rahaasjanduse tegelasega, parema asjatundjaga Riigikogus sellel alal, tema ütles ja tunnistas õigeaks, et see mõõt on nihkunud ära tema endiselt aluselt, ja et kullahind praegu ei ole 1928. aasta hinnaga ühesugune, ja et kuld on vähemalt 30% kallimaks läinud. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei taha seda öelda, ma ei ole asjatundja. Siin on selleks alus, et võime tõendada, et rahahind enam see ei ole, mis 1928. aastal oli. Siin kujuneb sama asjaolu, millest kuluaarides omavahel rääkisime. Nimelt oli endisel ajal, kui poisike olin, Viljandis suuremaks sissetuleallikaks lina. Lina põllumeestel ostes mõned kaupmehed tahtsid omale mitteõigel viisil suuremat sissetulekut hankida: kaaluti harilikult kahe- kuni kolmepuudaliste pommidega, aga ostjad püüdsid poetada nende hulka raskemaid pomme, mida nimetati rahva keeles „lajasangaga pommideks“. Kaupmehe seisukohalt oli see ju väga hea, kui lajasangaga pommid teisel kaalupoolel olid, talumees seda ei sallinud: see tõi temale kahju. Sellepärast on temale ka nüüd arusaadav, et see õiglane ei ole, kui nõutakse, et põllumees praegusel raskel ajal kõik kohustused, mis temal kanda, maksud j.n.e., peab selle krooniga maksma, mille sang laiaks on aetud, mis suurem on, kui seadus määrab. Rahaväärtus peab sama olema, kui siis, kui Rahaseaduse vastu võtsime. Kui see vahe on suuremaks läinud, siis tuleb tahes-tahmata, kui õieti mõtleme, siin muudatusi ette võtta. Nii räägivad lihtsad maainimesed, ja kui nad nii räägivad, siis selleks on neil ka alus. (V a h e l h ü ü e.) Härra Kalbus, ma ütlesin, kelle nimel ma räägin. (V a h e l h ü ü e.) Igatahes mitte Teie nimel. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla, kui härra Kask on Riigivanema adjutant, või midagi muud, kes juba siis oma kohuseks loeb Riigivanema nimel vastata. (V a h e l h ü ü e.) Teie ei ole adjutant, Teie olete väike mehike, olete Pärnu linnapea. (N a e r. — V a h e l h ü ü d e d.) Kui teie soovite. Niisuguste lobamiste ja näägutamiste peale ei saa teisiti vastata, eriti kui noored inimesed tükiavad vanematele inimestele vahele rääkima.

J u h a t a j a: Rkl. Laarman, Teie ütlus — näägutamine — ei ole sobiv.

M. L a a r m a n: Ei ole, aga siin ei saanud teisiti. Edasi pean ma tähelepanu juhtima ühele teisele asjaolule. Ma usun, et valitsus on tahtnud kõik teha, et meie ras-

ket seisukorda, mis meil maal valitseb, lahendada ja kergendada, aga sellejuures pean ma küll arvamist avaldama, et siin need abinõud isekeskis vastolus on. Ma arvan, et kui tahetakse enam-vähem loomulikku olukorda luua, siis need kitsendavad määrused tuleksid osalt kaotada, mis meie majanduseelu on viinud viimasel ajal ummikusse. Kui siin deklaratsioonis öeldakse, et „Kaupade sisseveo korraldamise seadusega on loodud eeldusi kaubabilansi tasakaalustamiseks ja kodumaal töövõimaluste loomiseks ning sellel alal tahab valitsus jätkata eelmise valitsuse tegevust, takistades eriti luksus- ja kodumaal valmistatavate kaupade sissevedu“, siis minu arvamise järgi on siin kaugele mindud. Ma ei räägi, et luksuskaupade tagasitõrjeks tõkkeid teha ei tuleks, need on vaid üksikute valitud kihtide jaoks, aga minu arvates kodumaal valmistatavate kaupade asjus siin on talitatud ekslikult, kui ei lasta väljaspoolt odavat ja head kaupa sisse tuua. Ega sellega elustandardi alla ei viida, vaid kõrgendatakse seda. Siin on üksikute kaupade sisseveos, mida tarvitatakse põllumajanduses, praegu nii kaugele mindud, et need turul puuduvad. Üksikud ärid kuulutavad juba, et neil veel väikesed tagavarad põllutööriistu on. Muidugi on hinnad kõrged. Minu arvates on see elustandardi ülesviimine, mitte allaviimine. Kitsendavate määruste abil siin ei ole kätte saadud seda, mida tahetakse kätte saada.

(Koosolekut asub juhutama teine abiesimees **R. Penno**.)

Edasi ma arvan, see on valitsuse teha, vastu tulla põllumajandusele sel alal, kus ta seda saab teha, näiteks metsasaaduste müügi alal. Ega see loomulik seisukord ei ole, et meie põllumajandus peab kallimalt maksma metsasaaduste eest, kui välisurg maksab. Aga me teame, et siin on vastu tulnud üksikutele äridele, ettevõtetele, kes eksporteerivad kaupu välismaale, aga põllumajandus peab hoopis kallimalt selle eest maksma. Öisu metskonnast näiteks on väljaveetud ja valmistõötatud metsamaterjal — palgid välja veetud jõe äärde ja valmis töötatud — Järvakandi vabrikule müüdüd 11 senti kuubikjalg, 3 kr. 90 s. kuubikmeeter. Aga kui põllumees murdunud puu ise valmis lõikab, kannuraha ta peab maksma 13 senti. (V a h e l h ü ü e.) See on kannuraha, kannud jäävad riigile edasi.

Minu arvates peaks metsahinnad kooskõlastama selle hinnaga, mis ekspordifirmad maksavad, ja põllumajandus peaks seda kaupa odavamalt saama kui seni.

Siis juhiksin tähelepanu ühele asjaolule, mis väga palju pahameelt ja arusaamatust sünnitab, see on meie riigipankade tegevus. Riigipangad on laenusid andnud ja oma valitsuse alla võtnud mitmed majanduslikud ettevõtted. Meil on üks pank, mis on küll erapank, aga on öieti riigipangaks saanud. Ja imelikul kombel nüüd see riikliku iseloomuga erapank, või erapanga iseloomuga riiklik pank võistleb väga tugevasti teiste asutustega. (V a h e l h ü ü e.) Krediidipank! Krediidipangal näiteks on osakonnad üle maa ja ta on niikaugele läinud, et avalikult kuulutab — mul on üks kiri ühelt ühispanga tegelaselt —, ärge uskuge ühispanka, võtke hoiusummad sealt välja. Mispärast? — Sellepärast, et riik ei vastuta selle panga eest, aga vaadake, meie panga eest vastutab riik. (V a h e l h ü ü e.) Jah, on isegi seinale pandud kuulutus, et nende hoiusummade eest vastutab riik, tulge julgesti siia! Minu arvates on seal tarvitatud seda usaldust, mis pangale antud, kurjasti. Ja kui niisugune ebaaus võistlus edasi kestab... (V a h e l h ü ü e.) Võin edasi avaldada, sellel pangal on isegi niisugune osakond, kes peab piimaäri ja võistleb piimaühisustega. Näiteks Einpaul'i äri, mis on Krediidipanga osakond ja selle panga arvel tegutseb. Meil on teada, kuidas see äri maal mõne piimaühisusega toimib. Ta on asutanud piimaühisuse ukse alla oma piimapunkti, kus maksetakse kõrgemat hinda, kui kohalik piimaühisus maksata suudab, ja hiljem, kui see ei suuda omaga välja tulla, pakutakse kohalikule piimaühingule piimapunkt müüa. Paratamatult piimaühingud peavad niisugused punktid ära ostma. See äri võib nii toimida, kuna tal on panga summad selja taga. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, võin öelda selle äri kohta, et ta ei ole mahakirjutusi teinud, ja on kahjuga töötanud. Seal on mindud ebatervele võistlusele. Kui riik annab piimaühisustele toetusi, siis teiselt poolt ei tohiks lubada minna niisugusele võistlusele, mis ebaterveid ja haiglasi nähtusi esile toob. (V a h e l h ü ü e.) Kõne algusel tähendasin, et mind on palunud mitmed minu valijatest neile nähtustele tähelepanu juhtida. Meie loodame, et selle lühikese aja jooksul valitsus siiski nii mõndagi suudab toime saata, ja eriti seda, kus häda kõige suurem, seal vahele astuda.

Minul on mõned kirjad, kus näidatakse, kui võrt raske häda maal on, kuid ma ei taha pikalt Riigikogu liikmete aega kinni pidada, sellepärast lõpetan.

8. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku määramine.

O. Kask (korra kohta): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Arvesse võttes, et on veel sõnavõtjaid, oleks õigem koosolek praegu katkestada ja vaheaeg määrata kella 5-ni p. l.

Teen ettepaneku,
määrata vaheaeg kella 5-ni p. l.

L. Johanson (korra kohta): Ma teen ettepaneku, koosolek lõpetada ja pidada järgmine koosolek reedel, 4. märtsil s. a., kell 5 p. l., võttes päevakorda 1. punktiks — läbirääkimised Vabariigi Valitsuse deklaratsiooni puhul

ja järgmisteks käesoleva koosoleku päevakorra arutamata punktid.

Ei oleks otstarbekohane täna peale lõunat Riigikogu koosolekut pidada, arvesse võttes, et on määratud rahaasjanduse komisjoni koosolek, ametnikud on sellele koosolekule välja kutsutud ja nad on endid selleks ette valmistanud.

Juhataja: Juhatusel on selleks juhuks, kui otsustatakse pidada koosolek homme, teine päevakord.

O. Kase ettepanek lükatakse tagasi.

Võetakse vastu ettepanek, pidada koosolek reedel, 4. märtsil 1932, kell 5 p. l. juhatusel poolt ettepanekuid päevakorraga. (Päevakord vaata 226. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 5.)

Võetakse vastu ettepanek, lõpetada koosolek.

Juhataja: Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.10 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).